

Sergej Prokofjev

BUDUĆNOST ISTOČNOSLOVENSКИH NARODA I DUHOVNI ZADACI SREDNJE EVROPE

*(XIX Poglavlje - Die Geistigen Quellen Osteuropas und die Künftigen
Mysterien des Heiligen Gral; Verlag am Goetheanum, 1989)*

"Misija je, a to možemo predstaviti vrlo jasno svojim dušama, da će do istinske blagodeti za razvoj čovečanstva doći samo ukoliko se unutar izvesne grupe naroda uspostavi skladan uzajamni odnos između Srednje Evrope i Istočne Evrope".

Rudolf Štajner, Predavanje od 17.01.1915.

Postoje dve opasnosti koje ugrožavaju ne samo evoluciju duše svesti u ovom trenutku, već takođe i silazak duhovnog Ja u čovečanstvo tokom nailazeće šeste kulturne epohe.

Ove dve pretnje su da će se silazak odigrati na luciferski način, ili do njega uopšte neće doći, posledica čega će biti da će čovek biti osuđen na postepenu i neizbežnu arimanizaciju. Ove opasnosti se moraju prevazići u toku narednih hiljadupetsto godina ukoliko čovečanstvo želi da dođe do svog pravog ispunjenja.

Međutim, sama činjenica da su obe ove negativne tendencije, a takođe i pobeda nad njima kroz istinsko znanje i ispunjenje glavnih zadataka epohe, direktno povezane sa pitanjem da li će se šesta kulturna epoha dogoditi čovečanstvu, je pokazatelj njihove tesne povezanosti sa budućom sudbinom Istočne Evrope, kolevke buduće kulture duhovnog Ja. Istočna Evropa je u tom smislu važan ključ svih ovih budućih događaja. Time je sasvim prirodno da ona jeste, i da će sve više i biti, predmet, može se bez preterivanja reći, vitalnih interesa onih dveju okultnih struja, koje žele da oblikuju budućnost čovečanstva u skladu sa svojim vlastitim grupnim interesima.

Uvlačenje Istočne Evrope u sferu njihovog nepodeljenog uticaja će se u stvari ispostaviti kao njihova jedina prava prilika za postizanje potpunog ostvarenja njihovih planova. Stoga će i borba za ekonomsko i duhovno porobljavanje slovenskih naroda u vekovima koji dolaze postajati sve bučnija i upravljenija ka jednom cilju. Ovo je zato što ogromni duhovni potencijal, kojim su slovenski narodi obdareni kao temeljom za buduću šestu epohu, mora neizbežno predstavljati prepreku jednoj struji i jedinstvenu priliku za drugu struju da postigne svoj cilj.

Glavna namera zapadnih loža, u okultnom smislu, jeste da pomeri eterskog Hrista sa njegovog mesta u duhovnom svetu najbližem Zemlji u korist sunčanog demona, koji će onda biti u stanju da im pomogne da "zamrzu" evoluciju duše svesti pomoću jednostranog razvoja impulsa mehanističkog okultizma, i da tako produže petu posleatlansku epohu do kraja zemaljske evolucije. No, duhovni potencijal slovenskih naroda, kao "Hristovog naroda" koji u dubini svojih duša poseduju jedno "nepobedivo stanje duha Grala" i čije su sile svesti neobično jake, predstavlja značajnu prepreku ispunjavanju ovih u celini antihrišćanskih ciljeva. Ovo je naročito zbog toga što je predispozicija ovih naroda za buduće prihvatanje duhovnog Ja u veoma bliskoj vezi sa sposobnošću za prihvatanje eterskog Hrista u duhovnom svetu najbližem Zemlji.

Osim toga, uvlačenje slovenskih naroda, zajedno sa njihovom prirodnom sklonošću ka razvoju eugeničnog okultizma, u sfere uticaja Zapada moglo bi da doprinese značajno zapadnim narodima, kada se ima na umu neprestani porast degeneracije njihovih fizičkih tela, kroz ojačavanje materijalističke sile i život na potpuno fizički način na Zemlji.

Rimokatolička crkva, koju predstavlja unutrašnji krug njenih "posvećenika", će takođe preduzimati sve da proširi svoj uticaj i autoritet na Istočnu Evropu. Međutim, njene namere biće donekle drugačije vrste. Pošto po svojoj unutrašnjoj, hijerarhijskoj i dogmatskoj prirodi ona može biti smatrana plodonosnom četvrte posleatlanske epohe (747. g. pre Hrista - 1413. godine posle Hrista), a po izvesnim svojim elementima čak i treće¹, ona mora u petoj posleatlanskoj epohi nužno postati u velikoj meri sila koja sprečava i u mnogom pogledu se suprotstavlja i opire daljnoj duhovnoj evoluciji čovečanstva.

Najveći njen procvat dolazi u XIII i XIV veku i odgovara završnom stadijumu njene pravedničke delatnosti u čovečanstvu, kada je kulturni, hijerarhijski, papski elemenat u stvari određivao celokupni duhovni, društveni i politički život Evrope. Od početka pete posleatlanske epohe, međutim, elemenat rimokatolicizma "poprima osobine usporenog impulsa" unutar opšte evolucije čovečanstva¹. Ovakvi usporeni impulsi, koji zbog toga predstavljaju silu koja se kreće suprotno svetskoj evoluciji, nisu i pored toga planirani, u normalnom toku evolucije, da nastave da postoje večno. Otuda su u novim okolnostima više sile uspostavile izvesna ograničenja njegovog trajanja nakon čega će oni biti osuđeni ili da u potpunosti nestanu ili da se, u slučaju veštačkog produžavanja njihove delatnosti, brzo izopače u impulse nepritajenog zla. Za element rimokatoličke crkve, prirodna granica njihovog trajanja je kraj prve trećine pete posleatlanske epohe, odnosno oko 2135. godine. Rudolf Štajner formuliše ove misli na sledeći način: "Ovaj kulturno-hijerarhijski, eklezijastički element u koji

se rimska kultura, u strujanju rimokatolicizma u Evropi, preobrazila, jeste jedan od sila koje i dalje deluju kao usporavajući impulsi kroz čitav peti posleatlanski period, a naročito kroz njegovu prvu trećinu. Pretpostavljam da se može izračunati koliko dugo će ovo trajati. Zna se da jedan posleatlanski period traje približno 2160. godina, od čega je trećina 720 godina. Dakle, njen početak, negde oko 1415. godine, pokazuje da glavni period njenog uticaja traje do 2135. godine, tako da će se poslednji impulsi hijerarhijskog romanizma osećati i dobrim delom početkom trećeg milenijuma."¹

Rezultat savremenog duhovnog istraživanja koje ove reči sadrže nije ni u kom slučaju misterija za "inicirane" vode rimokatoličke crkve ili čak za vodeće članove društva isusovaca (Jezuita). Naprotiv, znanje o ovoj neizbežnoj budućnosti, koja je određena zakonima koji vladaju duhovnom i istorijskom evolucijom čovečanstva, već je davno dalo snažan podstrek da se po svaku cenu pronadu načini i sredstva kojima se ova situacija može izmeniti, odnosno, da se otkrije način za produžavanje postojanja rimokatoličkog impulsa sve do kraja evolucije Zemlje.

Kada Vatikan potvrđuje dogmu o papskoj nepogrešivosti i čitave serije drugih dogmi i dekreta, oni se mogu shvatiti kao stvarno i svesno preduzete mere ka ovom cilju.

Osim 2135. godine, kao vremena kada će rimokatolički impuls konačno ugasnuti, godina 2200., takođe igra značajnu ulogu u istorijskoj evoluciji čovečanstva: 2200. godina je, prema naučnom istraživanju poznatog filozofa Osvalda Špenglera, vreme opšte propasti evropske civilizacije. Ova duboko pesimistička prognoza, koju je dao jedan od najučenijih i najokultnijih ljudi poznog XIX i ranog XX veka, počiva na sasvim konkretnim okultnim temeljima. Naravno da ih Špengler nije potpuno svestan u svakom pogledu, pa i pored toga one čine njegove zaključke nečim što je po rečima Rudolfa Štajnera, "stvarno više od neodređenog proročanstva".²

To što ovi okultni izvori u suštini kažu jeste da je 2200. godina približno vreme kada će sadašnji period vladavine arhandela Mihajla u ljudskoj evoluciji biti okončan.³ Ovo znači da čovečanstvo mora, najkasnije do 2200. godine, biti u stanju, "da prihvati ponovo princip inicijacije kao takav među principe civilizacije,⁴ princip koji od 1879. godine na ovamo čovečanstvu šalje vladajući Sunčev arhandeo u obliku nove hrišćanske nauke o inicijaciji, antropozofije. Jer, "jedino je ova nauka o inicijaciji u stanju da vodi posle 2200. godine".² Ukoliko, pak, ovaj princip ne postane jedan od temeljnih principa savremene civilizacije, početkom vladavine sledećeg arhandela, Saturnovog arhandela Orifijela, čovečanstvo će biti u stvarnoj opasnosti da bude gurnuto u ambis. Ovako Rudolf Štajner govori putem upozorenja, istovremeno pozivajući

na veći osećaj odgovornosti u pogledu vremenskog duha koji sada vlada čovečanstvom: "Sve zavisi od toga da li čovečanstvo otvara srce i, um onome što dolazi od nauke o inicijaciji.... ili će se ovo desiti, ili će čovečanstvo pasti u ambis. Nekakva treća mogućnost ne postoji."⁵

Protiv ovakvog principa rasprostiranja principa individualne hrišćanske inicijacije u sva carstva zemaljskog života i prakse, više od svih bore se sve zapadne lože i vladajući krugovi rimokatoličke hijerarhije koji, svojim otporom opštem toku svetske evolucije dovode do ostvarenja, s jedne strane, proročanstva sadržana u delu Vladimira Solovjeva "Kratka priča o Antihristu" i, s druge strane, proročanstva iz "Legende o velikom inkvizitoru" od Dostojevskog. A Istočna Evropa predstavlja glavno sredstvo ili instrument kojim oba ova pravca očekuju da u budućnosti postignu svoje ciljeve što je moguće brže i sigurnije. Jer, samo ako anuliraju duhovni potencijal slovenskog naroda i ako iskoriste njihove fizičke snage za produženje svog vlastitog zemaljskog postojanja, zapadne lože se mogu stvarno nadati da će postići svoje namere. A s druge strane, samo ako potpuno ovlada duhovnim potencijalom ovih naroda i bude u stanju da ga koristi isključivo za svoje vlastite grupne interese, rimokatolička crkva se može nadati produžavanju svog postojanja posle 2135. godine.

*

Zbog razloga koji su obrađeni u prethodnim poglavljima ove knjige "socijalistički eksperiment" koji je počeo 1917. u Istočnoj Evropi može se pošto je proteklo 72 godine smatrati neuspehim u svakom pogledu. Glavni razlog njegovog neuspeha je taj što su boljševici bili nesposobni da pomoću marksističke ideologije i raznih nasilno preduzetih političkih i ekonomskih mera (koje su naposljetku dovele samo do mnogo miliona mučeništva) stvore na širokoj skali takozvanog "novog čoveka", novu ljudsku rasu⁶, koja će se sastojati samo od nosilaca arimanskih nadahnuća u duši svesti. A to znači da, ukoliko, pre ili kasnije, "socijalistički eksperiment" bude odlukama gotovo dva veka starog partnerstva zapadnih loža i jezuita konačno (ili samo privremeno) okončan, utoliko će Istočna Evropa biti stavljena pred novo iskušenje, pred neku vrstu novog "eksperimenta", koji bi imao dve mogućnosti dalje "evolucije", od kojih bi svaka bila podjednako fatalna za slovenske narode.

S jedne strane, biće to iskušenje amerikanizma, koje preti da postepeno pretvori Istočnu Evropu u puki privezak ekonomski razvijenih i politički naprednih zapadnih zemalja i da je preplavi na širokoj skali svim "dostignućima" i plodovima "supermaterijalizma". S druge strane, kao protivteža tome, iskušenje

koje proističe iz odbijanja i straha od ovog snažnog i neodoljivog talasa zapadnog materijalizma, povratak ovom ili onom obliku tradicionalne duhovne prošlosti.

Iako će amerikanizam biti u stanju da u srazmerno kratkom vremenu zadovolji "zemaljskije" zahteve Istočne Evrope, tim više što su ovi bili doslovno nezadovoljeni u protekle 72 godine, on će biti, usled svoje antiduhovne prirode, nesposoban da joj ponudi bilo kakvu vrstu duhovnih ideala ili evolutivnih perspektiva, osim onoga o postizanju sveopšteg materijalnog blagostanja. A kada, usred sveg raspupelog materijalnog prosperiteta i istovremenog razaranja svih moralnih i duhovnih temelja ljudskog postojanja, žed za višim duhovnim idealima postane glavno stremljenje u životu slovenskih naroda, rimokatolička crkva će biti u stanju da im se uspešno približi, i pokuša da zavede svojim vekovima starim idealima putem unijatske crkve ili posledicom kakvog novog ekumenskog saveza sa pravoslavnom crkvom⁷, kako bi time privukla njihov snažan duhovno-religiozni potencijal svojoj sferi uticaja.

Potom će slovenski narodi biti podvrgnuti novom eksperimentu, istovremeno duhovnom i društveno-ekonomskom, koji će voditi i zapadne lože i vladajući, jezuitima nadahnuti, krugovi rimokatoličke crkve. Ovaj novi eksperiment će se sastojati od nastojanja obeju od ovih sila da podele slovenske narode kao celinu u dve odvojene rase (u početku, naravno samo u duhovno-duševnom smislu), od kojih će jedna sve više podlegati izazovima supermaterijalizma, dok će druga naprotiv, težiti svim svojim snagama duhovnom, no samo u njegovim tradicionalnim i jako jednostranim oblicima koji su, čitavom svojom prirodom, u potpunosti strani svim suštinskim zadacima pete posleatlanske epohe.

Kako bi se ovaj "novi eksperiment" još jasnije razumeo, potrebno je prisetiti se onih reči Rudolfa Štajnera, koje ukazuju da je sprega koju su iskovali vodeći krugovi zapadnih loža i jezuiti na prelazu XVIII u XIX vek bila utemeljena prevashodno na strogoj podeljenosti dalje aktivnosti i sfera uticaja ovih dveju struja: "Od tada pa nadalje (od oko 1802.) sfere rada su jasno razdeljene, ali su njihovi pogledi još efikasnije upravljani na nesumnjivo vladanje svetom. Ideološke i duhovne brige su predate isključivo u ruke jezuitima; ekonomske u ruke anglo-američkih loža, loža Zapada."⁸

Ovo je ispoljavanje u razmerama čitavog čovečanstva onog okultnog principa koji Rudolf Štajner definiše kao "princip crnog i belog".⁸ Međutim, ovakvo ispoljavanje može biti dostignuto samo u slučaju značajnog stepena združenog delovanja jezuita i zapadnih loža. I tako od druge polovine XIX veka Društvo isusovaca (jezuiti) postepeno premešta središte svoga rada iz Evrope u Ameriku, kako bi odatle unapredilo što sigurnije rasprostiranje na

čovečanstvo kao celinu ovog "supermaterijalizma", one "arimanske demonologije", onoga što se ovde podrazumeva izrazom "amerikanizam".⁹ Rudolf Štajner o ovome govori na sledeći način: "No, ovaj zapadni ideal, ovo demonizovanje čoveka, može se postići samo ukoliko su duhovni, fizički aspekti amerikanizma podržani drugom metafizičkom strujom koja je daleko više povezana sa amerikanizmom nego što bi se pomislilo. Kako ste videli određujući faktor je to što amerikanizam ima tendenciju da postane Arimanova kultura. Međutim, amerikanizam bi dobio značajniji impuls u ovom pravcu kada bi ga podržavao kakav drugi pogled na svet sa kojim je mnogo bliže povezan nego što bi se pretpostavljalo. To je jezuitizam. Jezuitizam i amerikanizam su dve veoma blisko povezane stvari."¹⁰ Ma koliko paradoksalni, ovakvi uvidi koje nam daje duhovna nauka bili na prvi pogled, ipak je ovaj zajednički zadatak amerikanizma i jezuitizma odigrao značajnu, a u mnogim slučajevima čak i odlučujuću ulogu u čitavoj seriji istorijskih događaja modernog doba, uključujući tu i tragediju Prvog svetskog rata i boljševičke revolucije, kao što sledeće reči Rudolfa Štajnera, uzete iz predavanja koje je održao u leto 1918., svedoče: "Ove dve struje - amerikanizam i jezuitizam - rade do izvesne mere zajedno... Svako ko traga za ovim silama koje su dovele do sadašnje katastrofe otkriće značajnu saradnju amerikanizma i jezuitizma." (Posle ovih reči, Rudolf Štajner se odmah okreće karakterizaciji glavnih vođa boljševizma)¹¹.

Ovo združeno delovanje amerikanizma i jezuitizma, koje traje gotovo dva veka biće, u ne tako dalekoj budućnosti, izvor novog društveno-okultnog eksperimenta - čije su se izvesne odlike već pojavile tu i tamo - i čiji će glavni cilj, u svakom slučaju u njegovim ranim danima, biti Istočna Evropa. Ukoliko, kao rezultat ovog eksperimenta, veštačko cepanje slovenskih naroda na dve "rase", makar samo u početnim fazama, bude postignuto, šesta epoha neće moći da počne među njima, a njihov arhandeo-vodič biće prisiljen da se odrekne svoje misije i biće opozvan od naroda koji je vodio. Ovo bi, pak, bila najveća tragedija, ne samo za same slovenske narode, već takođe i za celu Evropu i, naposljetku, za čitavo čovečanstvo. Jer, "budućnost Evrope ima izvor u ruskom narodnom duhu, u narodnom duhu Istoka"¹².

S vremena na vreme u evoluciji čovečanstva izvesne ličnosti, koje bilo zato što su određene značajne individualnosti inkarnirane u njima, bilo zato što su istorijske okolnosti neobičnog značaja povezane sa njima, predstavljaju svojim životom i sudbinom, osim čisto ličnih aspekata, izvesnu vrstu imagina-

tivnog arhetipa koji može da posluži kao ključ za razumevanje čitavih istorijskih epoha i duhovnih snaga koje deluju u njihovim osnovama. Jedna od ovih slika sudbine je i život Kaspara Hauzera. U izvesnom smislu, sudbina koja se od našeg vremena nadalje postepeno sprema za slovenske narode na navedeni način, počinje sve više da biva reminiscencija sudbine Kaspara Hauzera (mada je sada preneti na pozornicu svetske istorije), koji je, nakon svega, takođe bio nevinna žrtva zapadnih loža i jezuita u njihovoj neumoljivoj borbi sa duhom. I tako, kada se dublje utone u skrivenije korene izvanredne sudbine ovog "deteta Evrope", može se osetiti kako u njemu snažna imaginacija upozorenja, poziva na budnost i duhovnu odgovornost, stoji u nama, poput svetionika koji gori u noći, i pokazuje nam pravi put evolucije i opasnosti koje mu prete.

Čak i u osnovnom duševnom karakteru Kaspara Hauzera, u njegovim toplim, svetlošću ispunjenim detinjim kvalitetima, mogu se osetiti neki od onih kvaliteta koji su najkarakterističniji za slovenske narode. Ova veza se međutim pojavljuje sa mnogo većom jasnoćom kada se razmotri istorijski put slovenskih naroda u XX veku. Kao i Kaspar Hauzer, i oni su 72 godine bili u duhovnom zatočeništvu, koje je posledica "socijalističkog eksperimenta" kojem su bili podvrgnuti, u duhovnom mraku boljševičke ideologije, odsečeni od celokupnog sveta kulture i od svake mogućnosti nezavisnog duhovnog razvoja. A ako potom budu podvrgnuti novom eksperimentu i iznenada "gurnuti" bez ikakve pripreme iz svoje izolacije u spoljašnji svet, u užurbanost savremene materijalističke civilizacije Zapada, opasnost da jedinstveno duševno biće ovih naroda bude pocepano na dva dela će zaista biti velika; opasnost je ta da će jedan deo postati potpuno ekonomski zavisan od Zapada i njegovog anti-kulturalizma, dok će drugi deo isto tako potpuno zavisiti od tradicionalnih religioznih i drugih struja koje nisu u skladu sa duhom vremena.

Rudolf Štajner je iskazao L. Polcer-Hodicu sledeće misli o užasnom i nehumanom eksperimentu koji je izveden na Kasparu Hauzeru: "Ovi ljudi (kombinovane snage zapadnih loža i jezuita) dakle, ne žele da bude otkriveno kakvu vrstu eksperimenta, kakvu vrstu veličanstvenog pokušaja su izveli, baš svojim eksperimentom da razdvoje ovog pojedinca od njegovih zadataka, da ga zadrže u jednom meducarstvu. Njegovom Ja nije bilo omogućeno da uđe u njegovo telo, ono (Ja) je moralo da ostane van njega, u jednom meducarstvu, kao niti čisti duhovni oblik, niti čisto zemaljski čovek, odvrćen od svojih zadataka i kao da je u stanju duhovnog izgnanstva. To jest, da obrazuje telo ali nesposoban da ga, kao Ja zaposedne"⁸. Slično tome, eksperiment koji je bio vršen više od 70 godina na slovenskim narodima imao je za cilj da ih odvoji od njihovih budućih istorijskih zadataka, kako arhandeosko biće (narodni duh)

koji je sa njima u vezi, ne bi mogao da u budućnosti uđe u svoje telo, a ovo je glavni uslov za pojavu šeste kulturne epohe na Zemlji.

Drugi eksperiment će, iako drugim metodama, biti upravljen ka istom cilju. Namerava se da ovi narodi, i u ovom slučaju nastave da spolja postoje kao fizičko ispoljavanje na Zemlji (za potrebe i ciljeve ova dva okultna pravca) ali će u duhovnom smislu biti lišeni bilo kakvog uzvišenog vodstva od strane natčulnog sveta i njegovih bića, što će imati za posledicu njihovu potpunu duhovnu ogolelost i brzu propast. Povrh toga, nije isključeno da će ovaj drugi eksperiment biti vođen tako da se u slučaju njegovog neuspeha može vratiti na prvi, iako verovatno, u modifikovanom obliku.¹³

Jedna druga slika sudbine može nam takođe biti predočena, ovoga puta iz ruske istorije. To je tragična sudbina devetnaestogodišnjeg carevića Dmitrija, koji je bio ubijen 1591. godine. Istina je da u to vreme, koncem XVI veka, zapadne lože i jezuiti još nisu radili zajednički na fizičkom planu zemaljske istorije, no i pored toga, niti koje su proisticale iz Londona i Pariza, verovatno su se po prvi put (iako je toga bilo i ranije na proročanski, simboličan način) ukrštale na istoku Evrope.

Avgusta 1604., lažni Dmitrij, okružen svojim jezuitskim savetnicima i uz najviši blagoslov Klementa VII, otpočinje svoju kampanju protiv Moskve i juna 1605. zauzima prestonicu kako bi, saglasno uputstvima sledećeg pape, Pavla V, preobratio narode Istočne Evrope u rimokatoličanstvo. Gotovo istovremeno, pretendentova vojska je već prešla granicu i stupila na rusko tle, engleski kralj Džems I, koji je samo godinu dana ranije (1603.) stupio na engleski presto, šalje svog agenta i izaslanika Borisu Godunovu, uprkos tome što je postojala sumnja da je ovaj potonji učestvovao u ubistvu carevića Dmitrija, kako bi preko njega, u mnogim pogledima duhovnoj preteći Petra I, pokušao da uđe u nove ekonomske i političke odnose sa Rusijom.

Što se tiče stvarnog ubistva carevića Dmitrija, nije toliko bitno u kojoj meri je ova ili ona politička okultna grupa učestvovala bilo u samom ubistvu, bilo u njegovoj pripremi; ono što je važno jeste to da je njegovo uklanjanje na liniji interesa kako Rima, tako i Londona.

S druge strane, postojale bi dobre osnove za pretpostavku, sa simptomatološkog stanovišta, da je pravi Dmitrij, sa svim onim duhovnim impulsima koje je nosio iz svoje karmičke prošlosti, seo na ruski presto u to vreme, čitava evolucija slovenskih naroda bi, njegovom vladavinom, krenula sasvim drugačijim pravcem. U Rusiji je samo ovo moglo da spreči pojavu, s jedne strane, fenomena Petra I, sa svim njegovim katastrofalnim posledicama, a s druge strane, jednostranog fanatizma narodne religioznosti, kao na primer, u

kasnijem ispoljavanju starovernika i u mnogim sektaškim strujama koje su nikle u zemlji u to vreme.

Ako se sada još jednom osvrnemo na ovo značajno istorijsko viđenje, gde se u suprotstavljanju Borisa Godunova i lažnog Dmitrija po prvi put u ruskoj istoriji javlja daleko dublja, okultna suprotstavljenost dva svetska impulsa koji žele da raspolute čovečanstvo u dve suštinski neusaglasive grupe, u onu koja će u budućnosti više težiti arimanskom, i u onu koja će imati jaču sklonost luciferskom, nalazimo sledeće.

Kroz duhovnu nauku znamo da je 1604. godine, to jest, godine kada je u Rimu konačno odlučeno da se lažni Dmitrij iskoristi za upravljanje Istočne Evrope u katolicizam, i kada je na Zapadu Džems I odlučio da uspostavi potpuno novu vezu sa Istočnom Evropom, održan na planu potpuno skrivenom od spoljašnjeg sveta, na planu druge, okultne istorije čovečanstva - savet koji je sazvaio lično Kristijan Rozenkrojč, i koji je bio jedan od najznačajnijih duhovnih saveta poslehrišćanske evolucije. Ovaj veliki savet, tokom kojega su svi vodeći hrišćanski posvećenici bili okupljeni oko Kristijana Rozenkrojča, imao je za cilj da po svaku cenu spreči mogućnost da čovečanstvo bude podeľeno u dve polarizovane suprotstavljene kategorije ljudi - ekstremne materijaliste, zainteresovane samo za spoljašnju materijalnu civilizaciju, i isto tako jednostrane spiritualiste, poput Frančeska d'Asizija, koji bi okrećući leđa spoljašnjem svetu i njegovim brigama, živeli samo za unutrašnji razvoj.

U to vreme, kako bi sprečio ovu neizbežnu podelu čovečanstva, Kristijan Rozenkrojč je doneo odluku da pošalje svog "najprisnijeg učenika i prijatelja"¹⁴, Gotama Budu, koji je, od svog prosvetljenja pod Bodi-drvetom u VI veku pre nove ere, živio u uzvišenom duhovnom telu (Niomanakaji) u natčulnim svetovima najbližim Zemlji, do duhovne sfere Marsa, odakle su ponaročito isticale sile koje su unapređivale ovu podelu. Ovo slanje "Princa mira" iz duhovnog okruženja Zemlje u duhovno okruženje Marsa, središnji je događaj rozenkrojčerskih misterija savremenog doba (čiji je rezultat to što je snažna struja stvaralačkih snaga koje uplivavaju u zemaljsku evoluciju iz Budine ličnosti presušila izvesno vreme), ima kao protivtežu na Zemlji razmahivanje potpuno nezauzdanih Marsovih sila, koje su došle do izražaja, na primer, u pokušaju lažnog Dmitrija da podjarmi Istočnu Evropu, vojnom silom, političkom i duhovnom autoritetu Rima.

Istovremeno, na Zapadu, u ličnosti Džemsa I, pojavljuje se po prvi put ne samo otvoreno političko, već i okultno ekonomsko interesovanje za budućnost Istočne Evrope, interesovanje koje ni najmanje nije povezano sa činjenicom da je u ličnosti Borisa Godunova čovek sasvim nove vrste i sa sasvim novim načinom razmišljanja po prvi put seo na ruski presto, događaj koji je

otvorio put za sasvim nove odnose sa Istočnom Evropom¹⁵. Istina je da zbog iznenadne smrti Godunova, planovi koji su bili vezani za njega, a koji su potekli od Džemsa I i najužeg kruga njegovih saradnika, nisu mogli da se i dalje razvijaju, iako su nakon jednog veka sprovedeni za veoma kratko vreme, snagom i čvrstinom bez presedana u celoj svetskoj istoriji, pomoću drugog ljudskog instrumenta, Petra I.

I tako, vidimo značajnu podudarnost između slike i obrnute slike u ruskoj istoriji 1591. godine, pravog carevića Dmitrija, koji je trebao da bude nosilac glavnog duhovnog impulsa Istočna Evrope, lišile su života najmljane ubice u Ugliču, dok 13 godina kasnije, 1604., otpočinje moćna duhovna i vojna suprotnost Borisa Godunova i lažnog Dmitrija, koja predstavlja embrionalni oblik početka velike suprotnosti dveju ljudskih vrsta o kojima je ranije bilo reči. U međuvremenu, kao u kakvim dubinama, na planu okultne istorije, ispunjava se kosmičko delo Kristijana Rozenkrojca, koji šalje Budu na Mars kako bi sprečio razdvajanje čovečanstva na dva dela, isti onaj dualizam koji je u to vreme počeo da prikuplja snagu kao rezultat rastuće delatnosti zapadnih loža i članova Društva isusovaca.

Drugim rečima, s jedne strane, delatan je impuls koji traga za višom duhovnom sintezom suprotnosti - na planu spoljašnje istorije kroz carevića Dmitrija, a na unutrašnjem planu kroz Kristijana Rozenkrojca, a sa druge strane, "princip crnog i belog" koji neprestano jača i koji su u zemaljsku evoluciju uvele zapadne lože i jezuiti, koji su se međusobno borili na spoljašnjem planu istorije, ali koji su, na unutrašnjem planu - mada sa različitih stanovišta - imali podjednak interes za uklanjanje pravoga Dmitrija, odnosno za uklanjanje svakog ispoljavanja ezoteričnog hrišćanstva među ljudima.

Međutim, ovakva suprotstavljenost slike i obrnute slike se ne nalazi samo u Istočnoj Evropi u to vreme. Jer, ona uskoro obuhvata čitavu Evropu, praveći od nje arenu krvavog, besmislenog rata, čije su glavne žrtve na kraju bili duhovni impulsi koji imaju za cilj - a koji potiču iz SREDNJE EVROPE - da se na Zemlji ispune odluke koje je doneo Kristijan Rozenkrojca na saboru.

1603. i 1604. godine mladi i nepoznati vitemberski pastor, Valentin Andrea, piše delo pod naslovom "Himijsko venčanje Kristijana Rozenkrojca" (objavljeno 1616.), a zatim druga dva traktata, objavljena nešto ranije 1614. i 1615., koji ubrzo privlače znatnu pažnju širom Evrope. Prvi od ovih, objavljen pod naslovom "Fama Fraternitas" (Slava bratstva), ima oblik poziva Reda rozenkrojčera "šefovima država, profesijama i učenicima Evrope". On daje kratku istoriju Reda rozenkrojčera, a takođe i opis čudesnog otkrića očuvanog tela Kristijana Rozenkrojca, do kojeg je došlo u skladu sa njegovim vlastitim proročanstvom oko 120 godina nakon njegove smrti, odnosno 1604.

(1484.+120=1604.). Drugi traktat nosi naslov "Confessio Fraternitatis" (Ispovest bratska). I u ovom delu, mada pomoću astronomskih simbola, upućuje se na 1604. godinu.

Prema Rudolfu Štajneru, sva tri dela je napisao Valentin Andrea vođen direktnim nadahnućem iz duhovnog sveta. Time je učinjen pokušaj da se omogući da određene posledice Sabora iz 1604. uplivaju u ljudsko delanje na jedan egzoteričan način. "Bilo je to obraćanje", kaže Rudolf Štajner o prvom delu koje je trebalo da bude objavljeno, "Šefovima država, državicima njegovog vremena, bio je to pokušaj da se utemelji društveno uređenje koje bi više odgovaralo istini nego maji"¹⁶. Drugim rečima, već je u to vreme trebalo pokušati da se iz Srednje Evrope uspostavi *novi društveni poredak* u kojem bi gore pomenuta podela čovečanstva na dve klase ili dve rase bila nemoguća.

U to vreme, međutim, ovo nije moglo biti ostvareno zbog tridesetogodišnjeg rata, koji je počeo 1618: "Johan Valentin Andrea je imao na umu veliki duhovni pokret i mnogo je razmišljao i pripremao se za njegovo ostvarivanje. Dva izuzetna događaja su se pripremala za to vreme: pokret koji je želeo Valentin Andrea i Tridesetogodišnji rat, koji je trajao od 1618. do 1648. Događaji koji su doveli do Tridesetogodišnjeg rata onemogućili su pokret koji je Johan Valentin Andrea želeo da povede."¹⁷

Koje su bile sile koje su, u dubljem smislu, prouzrokovale ovaj Tridesetogodišnji rat, čiji je glavni cilj bio poništavanje rozenkrojčerskog impulsa u Srednjoj Evropi i time glavne misije ovoga područja u XVII veku? Spoljašnja istorija u tom pogledu govori samo o tome da je verski sukob između protestanskog Severa i katoličkog Juga prerastao u rat. Međutim, proučavanje istorijskih događaja sa simptomatolaške tačke gledišta otkriva nešto sasvim drugo. S jedne strane, uzroci rata sežu do istorije protiv-reformacije, odnosno, do proglasa sačinjenog uz učešće i pod pritiskom jezuita - objavljenog na trećem zasedanju Tridentskog sabora o "anatemisanju" svih "jeretika", svih sledbenika protestantske vere. S druge strane, odlučujući faktor za otpočinjanje ovog sveevropskog rata bio je izbijanje pobune češkog plemstva u Pragu 1618., što se završilo iduće godine, izborom suparničkog kralja u Češkoj, Izbornog kneza Fridriha fon der Pfalca, muža ćerke engleskog kralja Džemsa I¹⁸. I tako, na izvoru Tridesetogodišnjeg rata imamo ista ona dva pravca koja se u okultnom smislu javljaju u ruskoj istoriji u suprotstavljenosti lažnog Dmitrija i Borisa Godunova.

U samom Tridesetogodišnjem ratu mogu se razlikovati tri sloja istorijske stvarnosti. U spoljašnjem sloju leži antiteza između katolicizma i protestantizma ili, moglo bi se reći, između latinizma i anglikanizma¹⁹, ili, u širem smislu, između impulsa duše intelekta, odnosno, uma i duše svesti. U dubljem sloju

imamo ispoljavanje tajnog, nepriznatog rata između jezuita i okultnih loža Zapada, a u najdubljem sloju je snažni otpor rozenkrojcerskom impulsu i duhovnim zadacima Srednje Evrope koji su sa njime povezani.

Kasnije se ova borba produžava 1805. godine. Fridrih Šiler postaje njena žrtva. Iznenađujuća smrt ga zatiče u toku delatnog rada na sastavljanju drame "Demetrius", gde je ovaj pesnički genije došao vrlo blizu otkrića okultnih temelja događaja koje je opisivao. Sledeći korak bio je izveden na Kasparu Hauzeru, i njegovo ubistvo. Ovim je uzvišena duhovna individualnost, koja je do svoje inkarnacije 1812., kao sina Badenskog nadvojvode Karla, "delala kao snaga nadahnuća" iz duhovnih svetova "u rozenkrojcerskim događajima samog početka", na zločinački način proterana iz fizičkog sveta.²⁰

Rudolf Štajner je u tom pogledu okarakterisao duhovnu misiju Kaspara Hauzera, čime je ne samo Srednja Evropa, već u tom slučaju, i čitava Evropa bila lišena, posledicom njegovog ubistva, sledećeg: "Južna Nemačka je trebalo da postane novi Gralski dvorac novih boraca za duh i kolevka budućih događaja. Duhovni prostor su dobro bile pripremile ličnosti koje poznajemo kao Getea, Šilera, Helderlina, Herdera i druge. Kaspar Hauzer je trebao da oko sebe okupi sve što je tamo živelo u ovom duhovnom prostoru koji je bio već ovako pripremljen. To, međutim, nisu želeli oni krugovi (zapadne lože i jezuiti). Oni nisu mogli da dopuste nijednu sferu budnosti ukoliko nisu želeli da budu lišeni moći i aspiracija za moći".²¹

Ovde je prisutna značajna paralela sa onim što je rečeno o duhovnoj istoriji Istočne Evrope. Ono što je na početku XIX veka trebao da postigne Kaspar Hauzer, trebalo je da u Istočnoj Evropi postignu ruski rozenkrojceri koji su, na prelasku XVIII u XIX vek, bili na čelu događaja sa Švarcom, Novikom i drugima. Oba impulsa su, međutim, ostala neispunjena. Razlozi za to počivaju u činjenici da u oba slučaja nisu u svom okruženju pronašli ono duhovno tle koje je trebalo da nastane u Istočnoj Evropi dva veka ranije kao rezultat delovanja pravog Dmitrija, a u Srednjoj Evropi kroz uspeh duhovnih i društvenih poduhvata Valentina Andree. Međutim, uprkos neuspehu ovih nastojanja, oni su ti koji, kao nijedan drugi događaj u evropskoj istoriji, svedoče o bliskosti i uzajamnoj zavisnosti duhovnih sudbina Srednje i Istočne Evrope, o kapacitetima koji izviru iz samih temelja svetske evolucije.

Ova borba protiv pravog duha pete posleatlanske epohe, a u širem smislu takođe i protiv zemaljske evolucije kao celine, koja se ispoljila sa još većom doslednošću i usmerenošću ka jednom cilju kada su se vodeći krugovi zapadnih loža i jezuita konačno ujedinili oko 1802., produžava se i u XX veku. Sada je antropozofija, savremeno produžavanje rozenkrojcerstva, postala njen glavni cilj. Rudolf Štajner govori o tome u predavanju od 25-og

septembra 1917.: "Danas smo opet stavljeni pred nužnost stajanja u dvema strujama koje nužno moraju uticati jedna na drugu. S jedne strane imamo ono što bi antropozofija unapredila iz impulsa ljudske evolucije; sa druge strane imamo ono što je dovelo do događaja koji je po svojoj prirodi sličan Tridesetogodišnjem ratu. Od čovečanstva zavisi da li će ono što treba da se desi ponovo biti sprečeno da se desi. Ljubav prema lagodnosti i nedostatak budnosti mogli bi ponovo veoma lako da parališu sadašnji pokušaj. Da li bi stvari tada išle onim tokom kojim su išle kada je pokušaj Valentin Andree bio paralisiran, drugo je pitanje."²²

Pod "sadašnjim pokušajem" podrazumeva se Štajnerov uvod u pravcu ispunjenja ideja o tročlanom društvenom poretku u Evropi. On je već u toku proleća i leta 1917. položio temelje za ovo u razgovoru sa grofom O. Lerhenfeldom i zatim sa L. Polcer-Hodicom, kome je, u julu te iste godine, dao prvi, a nedelju dana kasnije i drugi "Memorandum", gde se mogu naći glavne ideje tročlanosti. Oba "Memoranduma" su u to vreme kružila među brojnim vodećim političarima Srednje Evrope.

Te iste godine (septembra 1917.), Rudolf Štajner šalje Aleksandru fon Bernusu, uredniku časopisa "Das Reich", iz Minhena, prvi deo svog članka o "Himijskom venčanju Kristijana Rozenkrojca", ističući u uzvratnom pismu da je upravo sada pravo vreme da se kažu ove stvari²³. (Druga dva dela su potom objavljena u januaru i aprilu 1918.).

Zatim sledi nekoliko predavanja u kojima Rudolf Štajner opet i iznova upućuje na duhovno-društveni impuls Valentina Andree i njegovu povezanost sa događajima Tridesetogodišnjeg rata. To su prvenstveno predavanja od 25-og i 30-og septembra 1917. u Berlinu i Dornahu, i predavanja od 25-og juna i 16-og jula 1918, opet u Berlinu.

Između prva i druga dva predavanja došlo je do razgovora i konačnog zaključivanja Brest-Litovskog ugovora (3. marta 1918.), tokom kojih je nemački ministar spoljnih poslova R. fon Kilman trebao da pročita tekst Štajnerovog "Memoranduma", u kome su iznešene ideje "Tročlanog društvenog uređenja", a koji mu je (ministru) ranije dao grof Lerhenfeld. Uprkos tome što je dao obećanje, fon Kilman ga nije održao, i tekst "Memoranduma" je ostao u njegovom džepu. Kao rezultat toga *nije usledilo* ono što je trebalo da proistekne kao duhovni ugovor namesto nemogućeg Brest-Litovskog ugovora²⁴. Jer "čitava Istočna Evropa je trebalo da ima razumevanja - kao što bi svako ko ima predstavu o silama u Istočnoj Evropi trebao da zna - za ideju o okončavanju carizma putem tročlanog društvenog uređenja. Tada bi se stvarno

desilo ono što je moralo da se desi²⁵, nešto što je "trebalo da utiče i na Srednju i Istočnu Evropu".²⁶

Uprkos gotovo nadljudskim naporima Rudolfa Štajnera, propuštena je jedinstvena prilika da se daljoj istoriji Srednje Evrope XX veka da potpuno drugačiji pravac. Jer da je podela društvenog organizma na tri dela bila stvarno i javno izgovorena u Brest-Litovskim razgovorima, da je u to vreme "...glas duha zazvučao usred grmljavine topova"²⁵, desilo bi se nešto od neizmernog značaja u pogledu svojih posledica. Tada bi se desilo ono što je, kao veliko proročanstvo, iskazano u ruskoj istoriji na samom njenom početku, u obliku legende o pozivu "Varanginjanima", koji su trebali da uspostave *novo društveno uređenje* među Slovenima. Tada bi pravi duhovni impuls došao iz Srednje u Istočnu Evropu, impuls koji bi u obliku troslojnosti obuhvatio i transformisao temelje društvenog uređenja, a ne antiduhovni impuls marksističke ideologije. "A ovaj program (tročlanosti društvenog organizma) bio je jedini stvarni program koji bi, da je bio predložen pre Brest-Litovska, bio delotvoran. Bilo bi prirodno da Brest-Litovsk nikada ne bi bio uspešan da je razumevanje za ovakav program bilo izneto pred njega. Stvari bi tada krenule sasvim drugačijim tokom."²⁶

"...Tada bi stvari krenule sasvim drugačijim tokom." - u ovim rečima je prisutna aluzija na jednu mogućnost koja je mogla da u poslednjem sudbosnosnom trenutku, bude u stanju da spase narod Istočne Evrope od boljševizma i njegovog užasa, od njihovog budućeg zatočeništva u mraku privremenog pobeđničkog antiduha. Jer, da je inicijativa za zaustavljanje rata i za zaključivanje mirovnih ugovora potekla ne od boljševika, već od predstavnika istinskog duhovnog impulsa, a što je najbitnije, da je stvarna alternativa materijalističkoj ideologiji marksizma bila predložena Istočnoj Evropi - sa njenim značajnim duhovnim potencijalom i viševjekovnim stremljenjem ka duhu - u obliku ideje o tročlanosti, koja je poticala direktno iz Duha našeg doba, boljševici ne bi nikada bili u stanju da zadrže vlast.

Trebalo je takođe dodati da je Rudolf Štajner okarakterisao događaje koji su se mogli desiti u Evropi u to vreme rečima dubokog značenja kao "...zajednicu između Srednje i Istočne Evrope".

Kao odgovor na pitanje koje mu je postavljeno nakon predavanja održanog 25-og oktobra 1919. u Cirihi, o situaciji u Istočnoj Evropi i postojanju alternativnog puta za ovaj deo Evrope, Rudolf Štajner je rekao sledeće: "Danas bi vam ovo moglo izgledati kao izliv osećanja jednog sanjara - mada ja znam da su ove "fantazije" duboko ukorenjene u stvarnosti. Znam da u ruskom

* Rudolf Štajner je u svom predavanju naročito naglasio glagol *missen* (morati)

narodu obitavaju baš ovi elementi koji omogućavaju da se shvati ideja tročlanosti, ako se ona predstavi na pravi način. Ovo je trebalo da se pojavi kao duhovna stvarnost umesto nemoguće stvarnosti Brest-Litovska. Jer, mogla je biti zajednica Srednje i Istočne Evrope, koja bi bila duhovna stvarnost, proces ulaska u vlastito biće"²⁷.

Ovaj proces ulaska u vlastito biće je baš proces koji je, još od vremena najezde Tatara (1238.) do dana današnjeg, već gotovo osam vekova uskraćivan slovenskim narodima, što je razlog zbog koga je on još potrebniji ovim narodima ako hoće da ponovo otkriju svoju suštinsku prirodu, i ako žele da *postanu stvarno svesni* u svojim dušama "Gralskog raspoloženja" i budućih zemaljskih zadataka vezanih za njega.

Međutim, ne samo sudbina Istočne, već i Srednje Evrope, mogla je da se razvija sasvim drugačije da je u drugoj polovini 1917. godine tročlano društveno uređenje službeno izglasano na najvišem vladinom nivou kao jedini put iz duboke krize koja je zahvatila celu Evropu. Rudolf Štajner govori, sećajući se ovog vremena i napora koje je ulagao u ostvarenje ovog cilja, u predavanju od 21-og aprila 1919.: "Vidite, bila bi sasvim drugačija stvar da je sredinom ili još u jesen 1917. godine tročlanost bila od značajne strane da li Nemačke, ili Austrije, postavljena kao sporno pitanje, kao ispoljavanje impulsa Srednje Evrope nasuprot takozvanih četrnaest tačaka Vudroa Vilsona, koje su proistekle iz američkog gledišta".²⁸

A danas, nakon 72 godine, možemo se osvrnuti u prošlost i reći: da je došlo do ispunjenja planova Rudolfa Štajnera i da je usred, "grmljavine topova glas duha zazvučao" iz pokorene Srednje Evrope u svet, tada bi pred ovakvim ovaploćenjem duhovne snage čitava sudbinska evolucija Nemačke, počev od Versajskog ugovora pa do tragedije iz 1933., bila onemogućena. Čitava sudbina stare Austrije bi, takođe, krenula posve drugačijim tokom.

Osvrćući se, opet, prošlosti, možemo uporediti ove zaista titanske napore Rudolfa Štajnera, vodećeg hrišćanskog posvećenika i nosioca središnjeg impulsa ezoteričnog hrišćanstva, samo sa pojavom grofa od Sen Žermena na dvoru carice Marije Antoanete u predvečerje Francuske revolucije, a čiji je cilj bio da u poslednjem času spreči katastrofu koja je bila na pragu.²⁹

I ako sada razmotrimo istoriju XX veka i zapitamo se: da li bi bilo ikakve alternative katastrofama koje su se spustile nad Evropu?, naći ćemo samo jedan jedini trenutak u sudbinom bremenitoj 1917. godini, u pregnućima Rudolfa Štajnera da se uspostavi novo društveno uređenje u Evropi, zasnovano na duhovnim stvarnostima. Međutim, činjenica da njegovo nastojanje da izmeni sudbinski tok događaja u to vreme nije bilo krunisano uspehom, baš kao što ni pregnuća Valentin Andree i grofa od Sen Žermena nisu bila uspešna, ne treba

da - uprkos svim katastrofama koje su se pojavljivale širom Evrope od tog vremena - u nama izazivaju samo osećanja pesimizma i unutrašnje rezignacije. Jer, po rečima Rudolfa Štajnera, takve "...inicijative moraju se preduzeti; ali, ako sudbina isprva nije naklonjena ovakvoj inicijativi u pravcu duhovne spoznaje, ne treba izvlačiti lažan zaključak iz toga, već, radije, oni koji dolaze posle treba da shvate jasnije impuls za ovakvo delanje, tako da se ova inicijativa za dalji duhovni razvoj stvarno unapređuje"³⁰.

U svakom slučaju, istinitost sudbinskih reči Rudolfa Štajnera da "...Sinteza između Srednje Evrope i Istočne Evrope nije moguća ni na jednoj drugoj osnovi do onog tročlanog društvenog uređenja"³¹, važi, kako za kraj našeg veka tako i za njegov početak. Za njih nema drugog puta u istorijskoj evoluciji čovečanstva.

U ovim rečima imamo dalje ukazivanje na duboke uzajamne odnose između duhovnih sudbina Srednje i Istočne Evrope, ukazivanje koje treba pridodati čitavoj seriji drugih o paralelnoj misiji carevića Dmitrija i Valentina Andree, ruskih rozenkrojčera i Kaspara Hauzera, a takođe i onome što se može reći o duhovnoj kulturi Rusije XIX veka, koja je kulminirala u Solovjevu, Dostojevskom i Tolstoju, što je u suštini neodvojivo od, i do izvesne mere nezamislivo bez, stalnih plodonosnih uticaja duhovne kulture Nemačke Geteovog doba, njene književnosti, muzike, filozofije, nauke itd., koje su u XIX veku bile cenjene više u Rusiji nego u zemlji iz koje potiču³².

I pošto buduća evolucija ne samo Evrope već, u krajnjoj instanci, i čitavog čovečanstva direktno zavisi od ove duhovne sprege između Srednje i Istočne Evrope, ni najmanje ne čudi to što se demonske sile, koje se od drevnih vremena bore protiv istinske duhovne evolucije čovečanstva zajedno sa okultnim strujama koje im služe, dižu u boj protiv nje sa naročitom žestinom.

Postoji samo jedan uslov od životnog značaja za pravilan razvoj ove veze između Srednje i Istočne Evrope koja je toliko potrebna čitavoj zemaljskoj evoluciji. Taj uslov je da uzajamni odnosi između njih ne treba nikako da počivaju *na prvom mestu* na ekonomskim ili političkim temeljima, već samo *na duhovnoj osnovi*, na onome što Rudolf Štajner zove, "produktivnim duhovnim životom", koji u naše vreme može iznići u Srednjoj Evropi samo iz tla antropozofski orijentisane duhovne nauke, tla u kome su odnosi među ljudima prožeti pravim antropozofskim duhom.

Samo iz odnosa Srednje i Istočne Evrope koji je ovako zasnovan na duhu može "nešto veličanstveno" da se izdigne u evoluciji čovečanstva: "U ovoj uzajamnoj vezi između duhovnog života i narodnog elementa Rusije nešto veličanstveno u njenoj plodnosti može da se razvije za budućnost. Čovek mora imati osećaj za meru do koje je ovakav odnos stvaralačka snaga za civilizaciju.

On mora, pak, biti vođen na čisto duhovnom elementu. Mora biti vođen u izvesnom elementu koji je zasnovan na odnosu među ljudima. Izvor za ovakav odnos treba da pronađemo u Istočnoj Evropi. A ako se ovo oseti u srcu, onda je sve što proističe iz duhovnog života i nezavisne ekonomske zajednice, što bi se reklo, dolazi na svoje mesto samo po sebi. Ovo drugo (ekonomska zajednica), ne bi trebalo da bude ishodište, inače će definitivno biti odbojnosti. Sve što bi ekonomisti mogli da urade u pogledu Istoka sasvim sigurno nas neće odvesti dalje, osim ako se ne zasniva na temeljima koje sam upravo izneo. To je izuzetno društveno pitanje od velikog značaja koje treba imati stalno na umu."³³

Da li će ovo moći da se desi ili ne, ili pak, da li će ovo "izuzetno veliko pitanje od društvenog značaja" - od suštinske važnosti za buduću sudbinu kako Istočne, tako i Srednje Evrope - biti konačno rešeno, zavisi prvenstveno od toga da li će Srednja Evropa pronaći unutar sebe dovoljno unutrašnjih duhovnih snaga da omogući da se ovaj "produktivni duhovni život" u potpunosti ispolji u svim sferama ljudskog postojanja i praktičnog života. Jer samo snažan i nezavisan duhovni život u Srednjoj Evropi može omogućiti Istočnoj Evropi da pronađe svoj vlastiti istorijski put, onaj put koji je stvarno u skladu sa njenom unutrašnjom prirodom i njenim pravim zadacima. Rudolf Štajner govori o tome snažnim, energičnim rečima: "Moramo imati duhovni život koji je oblikovan tako da može više delati na Istok na način koji je upravo opisan, a to može biti jedino produktivni duhovni život. Time bismo nadmašili sjajem sve Lunčarske i druge. Jer, to što ovi ljudi rade ne bi moglo da podjarni ruski narod, rusku narodnu dušu, zauvek. Samo ako prvo imamo ovaj produktivni duhovni život, sigurno će se desiti da on ostavi utisak na Istok. Moramo samo smočiti snage da sam ovaj duhovni život dovedemo do delotvornog ispoljavanja."³³

Dalje u istom predavanju, Rudolf Štajner naziva ovu duhovnu sponu, do koje se *mora*, za dobro čitave evolucije Zemlje, na kraju doći između Srednje i Istočne Evrope na temelju "produktivnog duhovnog života" koji proističe iz Srednje Evrope, "velikim bratstvom"; istovremeno Štajner ponovo ozbiljno upozorava protiv jednostranog, isključivo ekonomskog odnosa sa slovenskim Istokom: "Jer, čovek treba da zna - ovaj produktivni život koji može da nastane u Srednjoj Evropi može pokrenuti ono veliko bratstvo koje će se rasprostrirati po Istoku i ujediniti Istočnu sa Srednjom Evropom - dok bi sve brutalne ekonomske mahinacije uvek samo sve više i više produbljivale ponor između Srednje Evrope i Istoka. To je ono što je izuzetno značajno, da se ovakve stvari osete i da se učine opštepoznatim".

Ove reči, izgovorene pre gotovo sedamdeset godina, opet su postale приметно savremene. Jer, prisutna je stalno rastuća opasnost da će Srednja Evropa iskoristiti Ameriku za ekonomsko "osvajanje" Istočne Evrope tokom "novog eksperimenta" na koji je već ukazano.

Da li će se ovo desiti ili ne, zavisiće isključivo od mere do koje se novi duhovni život može otvoreno osetiti u Srednjoj Evropi i uticati na njen dalji razvoj. Drugim rečima, do mere do koje Srednja Evropa bude mogla da ostane verna svojoj sopstvenoj prirodi i višem pozivu, koji se sastoji u ovakvom uspostavljanju, sa izvorom u savremenoj duhovnoj nauci, slobodnog i stvaralački produktivnog života za *celo čovečanstvo*. Rudolf Štajner govori sledeće o ovoj prisnoj, unutrašnjoj vezi nemačkog (srednjeevropskog) duhovnog života sa impulsom antropozofski orijentisane duhovne nauke: "Sastavni deo nemačkog kulturnog razvitka je to što postoji duboka uzajamna veza između nemačkog kulturnog života i puta koji vodi do duhovne nauke."³⁴ Jer, "nemački duh", nemački duhovni život, ne stoji pred krajem, ispunjavanjem nečega; on pre stoji na početku, ima još mnogo toga da se uradi... Zaista: u nemačkom duhovnom životu leži ono što će vremenom odvesti materijalistički pogled na svet prema sagledavanju duhovnog sveta."³⁵

*

Ovaj produktivan duhovni život, koji je ukorenjen u savremenoj duhovnoj nauci i koji donosi potpuno obnavljanje celom čovečanstvu, oslikan je u liku deteta okruženog zlatnom, sjajnom austom, koje je u rukama "Nemačkog posvećenika" među slikama na maloj kupoli prvog Getenauma. Ovo "Duhovno dete, najuzvišeniji plod viševekovnog razvoja srednjeevropskog duhovnog života i, istovremeno, prvi začetak onoga što će na posletku morati da prožme čitavu zemaljsku evoluciju, treba da se prikaže svetu kroz antropozofski orijentisanu duhovnu nauku, kroz ono delanje za koje su antropozofi pozvani da ga ispune u svetu. Stoga Rudolf Štajner upućuje na suštinsku prirodu ovog "Duhovnog deteta" baš u vezi sa delatnošću antropozofa u njihovim ograncima i radnim grupama: "Možemo, dakle, sebi oslikati to da, ujedinjavanjem u bratske radne grupe, nešto nevidljivo lebdi nad našim radom, nešto što je nalik na *dete* sila Duhovnog Ja - koje, sa svoje strane, neguje Biće viših hijerarhija kako bi moglo da upliva u naše duše kada se budu vratile na Zemlju u šestom kulturnom periodu. U našim bratskim radnim grupama mi sprovodimo delo koje teži nagore ka onim silama koje se pripremaju za Duhovno Ja."³⁶ To "dete sila Duhovnog Ja" je isto ono koje "Nemački posvećenik" prikazan na slikama male kupole drži u ruci. Ono nije stvarno Duhovno Ja, koje će se

spustiti među ljude tek u šestoj epohi, već njegova preteča, prvo i u mnogo pogleda samo proročansko svetlucanje njegovih sila među ljudima. A istovremeno, ono je taj glavni plod srednjeevropskog duha koji može i koji će konačno primiti Istočna Evropa, jer, ukoliko ga ona ne primi u svoju dušu, ostaće iznutra ogoljena, pošto bez pomoći ovog srednjeevropskog duhovnog života, samo pomoću vlastitih sila, ona nikad neće biti u stanju da pronađe put do šeste epohe. I tako, u skrivenim dubinama svoga bića i svoga pravog unutrašnjeg života još uvek mladalačka slovenska narodna duša iščekuje i čezne za ovim "detetom", za onim silama koje može da dobije kao duhovnu hranu samo od punog cvetanja i odvijanja duhovnog života Srednje Evrope.

No, kakva je, u konkretnijem, duhovno-naučnom smislu, priroda ovog "Duhovnog deteta", to jest, sama suština i žižna tačka novog duhovnog života Srednje Evrope? U predavanju od 7. decembra 1918. Rudolf Štajner govori o tome da je jedan od središnjih zadataka posleatlanske epohe istinska *spoznaja* delatnosti sila Arimanovih i Luciferovih u kosmosu, u čoveku i u zemaljskoj istoriji, a takođe i svesna *ravnoteža* između njih: "Najdublja odlika ove epohe je da čovek mora da se najtemeljnije i najintenzivnije upozna sa svim onim silama koje se suprotstavljaju harmonizovanju čovečanstva kao celine. Zbog ovog razloga svesna spoznaja arimanskih i luciferskih sila koje delaju protiv čoveka mora postepeno da se širi u naše vreme; ako čovek ne prođe kroz evolutivne impulse, u kojima sudeluju luciferske i arimanske sile, neće dostići potpunu upotrebu svoje svesti ili, stoga, razvoj svoje duše svesti"³⁷. Obnavljanje ovakve ravnoteže i njeno prikazivanje kao primera *celom čovečanstvu* je važan zadatak Srednje Evrope u petoj posleatlanskoj epohi. Čak i njen psihološki i geografski položaj između Zapada, koji je po svojoj prirodi naklonjeniji Arimanu, i Istoka naklonjenog Luciferu, je objektivna potvrda ovog zadataka. Otuda su i u nacrtu za malu kupolu uzajamno suprotstavljeni likovi Lucifera i Arimana (Istoka i Zapada) prikazani tačno *iznad* lika "Nemačkog posvećenika" i "Duhovnog deteta" koje on nosi u ruci kao plod ispunjenja ove ravnoteže.³⁸ U jednom od opisa slika male kupole, Rudolf Štajner kaže u vezi sa tim: "Zatim je tamo Persijsko-nemački posvećenik, koji nosi dete koje lebdi u njegovoj ruci, pokazujući kako budućnost i nadu za budućnost čovek mora primati u sebe svesnim pronicanjem dualizma"³⁹. Šta se pak podrazumeva ovim "nada i nada za budućnost" koje će proisteći iz znanja o dualizmu sveta, to jest, od pravog *znanja trećega* koji ih dovodi u sklad?

Rudolf Štajner upućuje na to sasvim jasno u predavanju od 17. januara 1915. U njemu Štajner karakteriše rečima najdublju žižu i glavni zadatak duhovnog života Srednje Evrope, koji je imaginativno oslikan na slikama male kupole u liku "Duhovnog deteta", i ponovo ga dovodi u vezu sa duhovnom

sudbinom Istočne Evrope: "Ono što se priprema na Istoku može dovesti do nečega samo ako Srednja Evropa snažno i svesno - to jest, potpuno budne svesti ujedini, iz onoga čemu duše streme u svojoj Ja-prirodi, silu ljudskog Ja i ljudske snage spoznaje sa Hristovim impulsom. Ono što mora da se dogodi civilizaciji i kulturi budućnosti / za šestu epohu / desiće se samo ako nemački narodni duh pronade duše koje usađuju Hristov impuls u svoja astralna tela i u svoje Ja tako da ono zaista može biti usađeno tačno u stanju potpuno budne svesti"⁴⁰.

Očigledan sam po sebi, u najvišem smislu reči, "instiktivni" odnos sa Hristovim Bićem⁴¹ koji živi u slovenskim narodima, iako prožima celokupnu duševnu kulturu istočnih Slovena, jedva se uopšte ispoljava u njihovoj budnoj svesti, u njihovom Ja. Naprotiv, ovakav *potpuno svestan* odnos pojedinačnog ljudskog Ja sa Hristom može i mora da se razvije baš u Srednjoj Evropi, kako bi odatle pronašao put za Istok, kojem će inače pretiti opasnost od toga da poseduje čisto nacionalni, dakle, grupni, a ne pojedinačni doživljaj Hristovog impulsa. Doživljaj ove druge vrste je, pak, moguć u naše vreme samo kroz stvarno *znanje Hristovog bića* u skladu sa Duhom vremena, onako kako je prisutan u savremenoj duhovnoj nauci. Samo ona će moći da u narodima Istočne Evrope probudi dublje duševne sile koje će im biti potrebne za ispunjavanje njihovih zadataka u šestoj kulturnoj epohi.

Međutim, da bi se ovo moglo postići među slovenskim narodima, onakav duhovni život Srednje Evrope za kakav se Rudolf Štajner borio kroz celo svoje životno delo, moraće da ga neguje ne samo u toku predstojećih vekova, već u toku hiljadupetsto godina, odnosno, do kraja pete postatlantske epohe. Jer, to je ono što Rudolf Štajner naziva "voljom svetske mudrosti": "Sabirajući 2000 godina sa 1400, dobijamo približno vreme (oko 3500) kada će se u evoluciji Zemlje pojaviti nešto što ima klice u nemačkom životu duha, sve otkako takav život duha postoji. Otuda shvatamo da treba da razmatramo budućnost ne samo kao vekove pred nama, već kao više od hiljadu godina, tokom kojih srednjoevropski, nemački narodni duh, ima svoj zadatak, zadatak koji već leži pred nama i koji se sastoji od toga da bude sve više i više takvog negovanja duhovnog života kroz koji će shvatanje Hristovog impulsa, koji je u ranija vremena prolazio kroz narode Evrope kao živa, ali nesvesna sila, moći da bude postignuto u stanju potpuno budne svesti, pravo u astralnom telu i Ja. Kada evolucija jednom krene ovim tokom, tada će Istok, postepenim tkanjem uvis, dostići nivo postignut u Srednjoj Evropi, zahvaljujući onome što je tamo već inherentno. To je volja svetske mudrosti."⁴⁰ Jer, "volja svetske mudrosti", mudrosti istorijske Sofije, jeste da se slovenskim narodima, kao vodilja do početka šeste epohe, da svetlo istinskog duhovnog života

Srednje Evrope, koje može da ih odvede do pojedinačnog, a ne do nacionalnog, grupnog znanja i doživljaja hrišćanstva, do potpuno svesnog, a ne instiktivnog odnosa sa Hristovim impulsom.

A ono što je Srednja Evropa u stanju da pruži Istočnoj Evropi u tom pogledu, Pravoslavna crkva, koja je ostala na stepenu grupne duhovnosti, neće nikada moći da joj pruži: "Pa ipak, Hristov impuls koji treba da raste u njima (u dušama istočnih Evropljana) ne može nikada proisteći kroz dalji razvoj instiktivnog elementa koji u njihovim dušama živi pod imenom pravoslavnog katolicizma, koji je, naravno, u suštini vizantijski, jer je ono naziv a ne impuls."⁴⁰ U tom smislu, svaka želja da se nastavi sa ovim drevnim oblikom grupne svesti koji predhodi pojedinačnom razvoju, odnosno, grupnim ili nacionalnim (tj. zasnovan na krvi) odnosom sa hrišćanstvom kakav je inherentan Ruskoj pravoslavnoj crkvi, odveće na kraju slovenske narode do onoga što je Rudolf Štajner okarakterisao na sledeći način: "U Grčkoj pravoslavnoj crkvi je postojao dobar duh sve do VI ili VII veka, ali ono što je u jedno vreme dobar duh menja se u luciferski duh ako se održava duže od tog vremena. Držati se pravoslavne vere znači "biti u Luciferovim kandžama"⁴². Jer, istinski put svetske evolucije, i jedini pravi put do šeste kulturne epohe, vodi od starog grupnog doživljavanja hrišćanstva do pojedinačnog njegovog doživljaja, a od ovog potonjeg ponovo do grupnog doživljaja, iako sada na sasvim različitom nivou razvoja, koji se može postići samo kao posledica prolaska kroz pojedinačni stadijum i koji se tada može postepeno usaglasiti sa načelom ljudske slobode. Otuda, karakterišući delanje koje treba sprovoditi u antropozofskim ograncima i grupama, Rudolf Štajner kaže: "Mi ne želimo da se okrenemo nečemu što je mrtvo, kao što Istok to čini, okretanjem životu grupne duše, obliku zajedništva koje je puklo preživljavanje staroga. Mi želimo da negujemo, da odgajamo ono što živi od svog *detinjstva* - takav je duh zajedništva naših grupa."⁴³ A kao neku vrstu uzvišenijeg "mota", koji istovremeno izražava značenje i svrhu čitavog antropozofskog rada u grupama i ograncima, Rudolf Štajner izgovara sledeće reči: "Mi težimo zajednici nad sobom, živome Hristu u sebi". Ove reči su u dubljem smislu ono što svako ko pripada slovenskom Istoku nosi u svojoj duši kao uzvišeni ideal vascele ljudske evolucije, kao ideal šeste kulturne epohe, kao ono što ovakav čovek želi da izrazi pomoću reči koja se "ne može prevesti ni na jedan drugi jezik, reči "sabornost" (ruski "sobornost")".

⁴⁰ Ruska reč sabornost ("sobornost") dolazi od imenice SOBOR (sabor), koja znači kako "crkvena građevina, saborna crkva, tj. katedrala", tako i "veliki duhovni skup, koncil". Oba značenja su povezana sa glagolom Sabirati se (sobirat' sa) - "doći zajedno, okupiti se". Reč sabornost odnosi se na višu društvenu zajednicu ljudskih bića, na onu koja je zasnovana na duhu.

Njeno značenje može se do izvesne mere preneti pomoću slike ili poređenja da svako ulazi u *duhovni* hram ili grad usled pojedinačnog *spoznatog duhovnog* impulsa i da na takvom mestu, i pored toga, može da se sjedini sa drugima koji su vođeni i ispunjeni istim duhom u *zajednički* doživljaj misterije budućeg vasseljenskog vremena Duhova, kada će se Sveti Duh spustiti do svakog čoveka kao pojedinačnog duha, a ipak će biti uzvišeni zajednički Duh celog skupa i, ubuduće, čitavog čovečanstva. Ovo je istovetna misterija uzvišene *"sabornosti"*, buduće zajednice šeste epohe, čiju je sliku duša slovenskih naroda utisnula u obliku unutrašnjeg iščekivanja i težnje za njenim ispunjavanjem u slikovitim prikazima, kada se pravilno shvate, legende o nevidljivom gradu Kitezu i Pokrovskoj svetkovini⁴⁴.

Odnos Istočne Evrope sa Zapadnom je sasvim drugačije prirode. Prema duhovnoj nauci, razvitak duše svesti se danas odvija uglavnom na Zapadu. Narodi koji govore engleskim jezikom, u petom posleatlanskom kulturnom periodu, *par excellence*, su nosioci njenih impulsa. I u onoj meri u kojoj su oni predodređeni za ovaj zadatak vladanja svetom, duša svesti dela u njima na prirodni, *instinktivni* način bez potrebe za bilo kakvim naročitim razvojem. Ona je prosto data onima koji pripadaju ovim narodima kao činjenica što su rođeni među njima: "Narodi koji govore engleskim jezikom...su obdareni svim pokretačkim silama koje vode do duše svesti. U njihovom slučaju se sklonost ka duši svesti u njima javlja instinktivno, i na sasvim drugačiji način nego u drugim ljudima. Ovaj produhovljeni instinkt za razvoj duše svesti ne postoji nigde drugde onako kako postoji među Englezima"⁴⁵.

Evolucija ovog najuzvišenijeg člana duše je posve drugačije prirode nego u Srednjoj Evropi. Ovde ništa nije unapred dato, instinktivno ili bez sudelovanja samog čoveka, već se mora razvijati kroz svoju sopstvenu inicijativu: "Drugim rečima, dok je u britanskim područjima prisutna instinktivna osnova za razvoj duše svesti, srednjeevropski Nemač mora biti vaspitan u pravcu duše svesti ukoliko hoće da je načini delatnom u sebi na bilo koji način. On ovo može postići samo vaspitanjem." I tako, ukoliko se u Srednjoj Evropi duša svesti ne kultiviše na svestan i delatan način, može doći do nastanka unutrašnjeg vakuuma u duhovno-društvenom carstvu, koji odmah biva ispunjen demonskim silama, a ove odvođe do fenomena kakav je nacionalsocijalizam, koji bi bio sasvim nezamisliv na, recimo, britanskom tlu, gde je duša svesti i individualizacija svake pojedinačne ljudske ličnosti koja je sa njom u vezi, prisutna od samog početka kao nešto što se podrazumeva i to sa velikom instinktivnom snagom.

Nasuprot ovom "instinktivnom" pa čak i "impulsivnom"⁴⁶ ispoljavanju duše svesti na Zapadu, gde individualni intelekt prožima nadasve sve pojave i raznovrsne doživljaje spoljašnjeg života, uzdiže se, pak, čitav duševni karakter istočnog Evropljanina koji je, po svom unutrašnjem karakteru, okrenut zadacima ne pete, već šeste posleatlanske epohe: "Među narodima Istoka, počev od Rusa..., sada je slučaj da dolazi do napada i otpora ovoj instinktivnoj prirodnosti u evoluciji duše svesti."

Ovaj otpor instinktivno impulsivnom ispoljavanju duše svesti je utemeljen na činjenici da istočni Evropljanin ne može ni pod kojim okolnostima da dopusti *intelekt* koji je povezan sa dušom svesti i koji je upravljen isključivo na predmete spoljašnjeg sveta unutar sfere njegovih ličnih duševnih doživljaja, gde on mora neizbežno da deluje umrtvljujuće i razorno. Ovo bi se takođe moglo izraziti na sledeći način: vrlinom svog instinktivnog karaktera, evolucija duše svesti na Zapadu koji govori engleskim jezikom u sebi nosi jaku sklonost da se okrene samo ka spoljašnjem, materijalnom svetu. I tako, u svemu što se odnosi na prirodne nauke, naučna i tehnička dostignuća, kao i političke i društvene oblike, narodi Zapada su, kroz čitavu petu posleatlansku epohu, ostali neprevaziđeni. Slovenski narodi, pak, ne mogu početi bilo šta sa ovom dušom sve. koja je okrenuta samo ka spoljašnjoj stvarnosti. Oni mogu, dakako, poput dece biti oduševljeni njenim dostignućima i, na sebi svojstven trapav način, pokušati da je oponašaju, ali je u dubljim delovima njihovog duševnog života *ovakav jedan* oblik duše svesti uvek bio, i nastaviće da bude, u osnovi potpuno stran.

I pored svega toga, slovenski narodi *moraju*, u toku pete posleatlanske epohe, da sasvim nedvosmisleno ovladaju *izvesnim oblikom* duše svesti, jer će pravo hrišćansko - nasuprot iluzornom luciferskom - primanje Duhovnog ja u šestoj epohi biti za njih moguće samo ukoliko to toga dođe. To znači da narodi Istočne Evrope, koji nisu u stanju da u sebe prime "zapadnu varijantu" duše svesti usled njenog neizbežnog razornog uticaja na dublje delove njihovog duševnog života, imaju suštinsku potrebu za dušom svesti *drugačijeg* oblika, onakvu kakva više odgovara njihovim sopstvenim duševnim svojstvima - a, pošto nisu ni najmanje predodređeni na najbolji način za to, ni pod kakvim okolnostima njima ne bi bilo moguće da to učine sami.

Ovakav *drugačiji* vid duše svesti mora nadasve imati svojstvo prodiranja do dublje prirode pojedinačnog Slovena bez razaranja ili paralizovanja onih duševnih sila koje su njegove od iskona ("Gralsko stanje"). Zbog toga, duša svesti zapadnih naroda, onakva kakva je, upravljena ka spoljašnjem svetu, mora sadržajnom obukom i razvojem biti prožeta snažnim Ja-impulsom, ili drugim rečima, "internalizovana".

Jedino Srednja Evropa ima urođena svojstva za postizanje ovoga, jer u svojoj suštinskoj prirodi ona ima sklonosti ka unutrašnjoj ravnoteži između duševnog života Zapada, koji je prvenstveno upravljen ka spoljašnjem, i duševnog života Istoka, koji je prvenstveno upravljen ka unutrašnjem.

Kada bi do toga samo moglo doći, tada bi, kao posledica ovakvog internalizovanja duše svesti kroz njeno prožimanje Ja-impulsom Srednje Evrope, tada bi se postiglo ono što se može nazvati začetkom *produhovljenja duše svesti*, odnosno, procesa darivanja iste jednim oblikom koji bi u tom slučaju Istočna Evropa mogla da primi bez ikakvog oštećenja svog unutrašnjeg bića.

I kada se često puta kaže da je najbitniji element koji treba da dođe slovenskom Istoku iz Srednje Evrope u toku dalje evolucije pete posleatlanske epohe njen "produktivni duhovni život", ono na što se misli sa gledišta duhovne nauke jesu baš direktne posledice ovog produhovljavanja duše svesti ljudske kulture kao celine ili, drugim rečima, njeno potpuno prožimanje Hristovim impulsom, kao što je to danas moguće kroz antropozofiju⁴⁷. Jer, u skladu sa vladajućim Duhom savremene epohe, istinski - odnosno, prožet Hristovim impulsom - duhovni život može se začeti u čoveku samo kroz ovakvo produhovljavanje duše svesti.

Ovo nam takođe omogućava da jasnije uvidimo vrednost reči Rudolfa Štajnera da je baš nemački narodni duh taj, čiji je glavni zadatak da do početka šeste kulturne epohe raširi stvaralački duhovni život iz izvora u Srednjoj Evropi među čovečanstvo kao celinu. On je u uzvišenom horu narodnih arhanđela povezan na naročito direktan način sa središnjim zadatkom vladajućeg Duha našeg doba, Mihajlom, "likom Hristovim": "Ono što zovemo nemačkim narodnim duhom... je u prisnom savezništvu sa Mihajlom - (postoje) dve sile: Mihajlo i nemački narodni duh, koje su u potpunosti u skladu. Njihova je misija da dovedu Hristov impuls do izraza naročito u naše vreme, do sklada sa duhom našega doba"⁴⁸, odnosno, posredstvom duše svesti koja je prožeta Hristovim impulsom poteklim od sila pojedinačnog ljudskog Ja.

Težnja ovakve vrste je bila prisutna, u embrionalnom obliku, već u Getea: "Gete sasvim jasno pokazuje da želi da utka Hristov impuls u najdublje kutke duše, da ga odvoji od svega što je spoljašnje nacionalno i, u svakom slučaju, od spoljašnje strukture crkve onakve kakva se ispoljava na fizičkom planu. On radije traga za neposrednim odnosom između pojedinačne ljudske duše i Hristovog impulsa"⁴⁹. Tada ovo dovodi Hristov impuls, koji je na ovaj način *primljen pojedinačno* u dušu, do ispunjavanja duševne težnje da sve što je opaženo u svetu čula bude uzdignuto do duhovnog⁵⁰, a to je suštinska priroda takođe i svetsko-istorijski zadatak geteanizma. Rudolf Štajner takođe naziva ovu svoju središnju težnju "Gralskim stanjem", koje se opet i iznova

javlja u mnogo *odvojenih* pojedinaca Srednje Evrope. Za razliku od Istočne Evrope, ovo u njima dela ne kao unutrašnja snaga koja je stalno prisutna u duši - prisutna samom činjenicom čovekovog pripadanja narodima Istočne Evrope - nego kao stanje koje svaki pojedinac, svako ljudsko Ja, mora svesno *kultivisati*. Ovakvo unutrašnje kultivisanje "Gralskog stanja", iako tek samo u začetku je bilo prisutno u Geteu, a kroz njega u čitavoj struji Geteanizma koja je od njega potekla i koju je dalje razvijao Rudolf Štajner. I tako će geteanizam, kao značajni deo novog duhovnog života Srednje Evrope, pre ili kasnije igrati značajnu ulogu u duhovnom buđenju slovenskih naroda; on će postati najneposredniji i najzdraviji put koji može da vodi ili uzdigne "Gralsko stanje", koje može da se oseti kako živi u dubinama njihovih duša, do sjedinjavanja sa dušom svesti.

Umetnički nagoveštaj ovog središnjeg zadatka koji Srednja Evropa mora na kraju ispuniti u pogledu Istočne Evrope time što će je podariti plodovima svog duhovnog života, dat je u liku Fausta na slikama prvog Geteanuma. Kao predstavnik pete postatlanske epohe *on* je, više od drugih, nosilac duše svesti. Međutim, nasuprot zapadnom čoveku, nema samo njegovu sklonost ka jedinstvenom poznavanju fizičkog sveta čula, već se radije okreće unutrašnjim stvarima, okreće se *samospoznavi*. Drugim rečima, on teži ka prožimanju svoje duše svesti silama svoga Ja, on traga za njenom internalizacijom.

U kompozicionom smislu, likovi u ovom delu slika male kupole su poredani tako da se Faust, težeći ka Ja gestom desne ruke: "O, čoveče, upoznaj sebe!", nalazi između sila smrti /kostura/ starosti i sile mladosti narodnih duša Zapadne i Istočne Evrope, koje takođe nalaze odraza u svojim respektivnim sklonostima ka razvijanju mehaničkog i eugenskog okultizma.⁵¹ Faustova figura je okrenuta ka Istočnoj Evropi, koja u figuri deteta teži njemu, predstavniku Srednje Evrope, kako bi od njega primila plodove duše svesti koji su produhovljeni i internalizovani u Ja u obliku novog duhovnog života koji je prožet Hristovim impulsom (reč "*Ich*" - nem. "*Ja*" - takođe znači "Isus Hrist"). Slika kao celina jeste umetnički izraz reči koje, istina, sam Gete nije koristio u svom "Faustu", već su izražavanje glavnog zadatka Srednje Evrope u petoj postatlantskoj epohi u odnosu na Istočnu Evropu i u širem smislu u odnosu na čovečanstvo kao celinu: "Da povede čoveka u zemaljskom životu do duha na osnovu slobode i sa Hristom u duši".⁵² "Na osnovu *slobode*", odnosno, na temeljima onoga što čovek može da postigne samo u duši svesti; "da povede čoveka u zemaljskom životu do duha", odnosno, ispunjavajući glavni zadatak savremene epohe duhovne nauke.

Iznad figure Fausta, predstavnika Srednje Evrope, stoji moćna "Andeoska figura",⁵³ koja svojom desnom rukom blagosilja Faustovu težnju ka samospo-

znaji i njegovo nastojanje da kroz nju utemelji nov duhovni život, a levom rukom širokim i, očigledno, pokretom koji poziva, pokazuje na Slovena, koji je u svojoj dečijoj prirodi još uvek otvoren za ove andeoske uticaje, put koji će na kraju dovesti do jedne vrste zajedništva između Srednje i Istočne Evrope.

U ovoj "Andeoskoj figuri" koja nadahnjuje Fausta i vodi ga u njegovim duhovnim stremljenjima, moguće je videti slikoviti prikaz nemačkog narodnog Duha (arhandela) - koji vodi najmnogoljudniji od svih srednjoevropskih naroda - ili prikaz jednog od onih bića duhovnog sveta koji mu služi. A iznad figure deteta koje teži ka Faustu, koji je u sebi postigao internalizovanje duše svesti unutar Ja i njeno prožimanje Hristovim impulsom, naslikana je viša sila koja se nadnosi nad njim u obliku ruke providenja koja označava "volju svetske mudrosti" i koja je takođe proročanski prikaz budućnosti slovenskih naroda, onoga što još uvek ne dela neposredno u njima, već iščekuje čas kada će se Duhovno Ja spustiti među njih u šestoj epohi.

*

Glavne opasnosti stoje na putu koji vodi do duhovnog ujedinjavanja Srednje i Istočne Evrope: prvo, kada bi demonske sile koje delaju u Istočnoj Evropi bile u stanju da na neki način spolja naude slobodnom razvoju duhovnog života u Srednjoj Evropi, "bila bi to takođe najveća nesreća i za Istok Evrope da naudi istoj onoj duhovnoj snazi koja joj je potrebna kao podrška u zajedničkom rastu ka gore, snazi koju Istok stvarno treba da duboko poštuje, da je duboko poštuje u drugarstvu, da je gaji i neguje".⁵⁴ U izvesnim granicama, ova "najveća nesreća" se već desila podelom Srednje Evrope i potpunim povinovanjem istočnog dela političkom i ratobornom diktatu boljševizma do kojeg je došlo nakon Drugog svetskog rata.⁵⁵

Druga opasnost koja pretila ovom razvoju je ta da Srednja Evropa neće razumeti, ili će čak zaboraviti, svoj pravi zadatak i svoju suštinsku misiju u okviru evolucije čovečanstva. Naročito nakon Drugog svetskog rata, počev od vremena takozvanog "ekonomskog čuda" neverovatno brze *materijalne* obnove zapadnih predela Srednje Evrope i velikog prodora koji joj je u suštini potpuno stran i koji vodi jedino do propasti celog istinskog duhovnog života, a ova druga opasnost se sve više preteći nazire.

Hoće li se u društvu materijalne dovoljnosti i ekonomskog blagostanja, koje je istovremeno i društvo najviše duhovne bede i stvaralačke pasivnosti, čuti glas antropozofa, hoće li njihove raznovrsne inicijative i njihova nastojanja da ostanu verni - po svaku cenu - duhu Srednje Evrope i njenim uzvišenim zadacima, biti uočene, hoće li se pravilno vrednovati i hoće li biti

opštepriznate? Može li impuls istinskog duhovnog života koji oni nose postati temelj i vladajući impuls današnje srednjoevropske kulture i, u budućnosti, celog civilizovanog čovečanstva? Ili će nosioci ovog novog duhovnog života u odlučujućem trenutku biti nedovoljno brojni, njihove duhovne sile preslabe, a njihov uticaj na opšti kulturni razvoj Srednje Evrope neodgovarajući?

Za sada je još uvek nemoguće dati potpuno pouzdan odgovor na ova pitanja. Samo budućnost može doneti odgovor na njih. Pa i pored svega toga, postoji jedna apsolutno izvesna tačka: i Zapad i Istok će pre ili kasnije *imati potrebu* za ovim duhovnim životom Srednje Evrope. Zapad - da bi upravo ekonomsku snagu i politički autoritet koji će dostići u toku pete postatlantske epohe u pravcu dobrog, a ne u pravcu nanošenja štete svetskoj evoluciji. A Istočna Evropa - kako bi, primanjem ovog novog duhovnog života u svoju sredinu, mogla da bude u stanju da pronade onaj put koji će je odvesti do budućnosti za koju je predodređeno da vlada svetom. "Budućnost Rusije leži u njenoj spremnosti da prihvati onaj duh koji se rasplamsao na ruševinama propale civilizacije materijalizma" - napisala je Marija Štajner fon Sivers u predgovoru ruskom izdanju "Teozofije" Rudolfa Štajnera.

I tako je ono što Rudolf Štajner opisuje kao "poziv na duhovni život Srednje Evrope, koji će na kraju proisteći iz čitavog čovečanstva, čvrsto ukorenjeno u tokovima svetske evolucije." A potom on naziva "baš najvećom, najstrašnijom katastrofom" za čitavu zemaljsku evoluciju, ukoliko do tog vremena u Srednjoj Evropi ne bude razumevanja za njen vlastiti duhovni život, i ako on ne postane temelj i pogonska sila kulturnog i društvenog života". Međutim, postoji jedna stvar koja ne treba da se desi, jer će ona biti najuzasnija od svih, naime, da kada svet zavapi - kao što i hoće kroz relativno kratko vreme - za svoje spasenje nakon vaskrsnuća duhovnog života Srednje Evrope, u njoj ne bude spremnih ljudi - a koji bi mogli biti na značajnim duhovnim položajima - koji su u stanju da razumeju ovaj poziv. "..... Jer to bi bio neizmerni gubitak za svet. Bila bi to najstrašnija katastrofa koju bi Zemlja mogla da doživi ako bi poziv bio upućen Srednjoj Evropi (ma kako stvari izgledale spolja), i ako bi on glasio: potreban nam je ovaj duhovni život, a u Evropi niko nije posvetio pažnju ovom pozivu, jer nije bilo nikoga ko bi bio u stanju da pravilno vrednuje ovaj duhovni život Srednje Evrope. Budimo danas obazrivi prema okolnosti da bi, verovatno u neposrednoj budućnosti, zadatak srednjoevropskog čoveka mogao biti da razume, zbog posebnih kvaliteta duhovnog života Srednje Evrope, šta će svet hteti da primi iz Srednje Evrope, jer, bilo bi strašno da u Srednjoj Evropi ne bude nikoga ko bi razumeo šta je potrebno da se da."⁵⁶

Od naročito značaja je ovde za nas "poziv" koji će se pre ili kasnije, mada bi se moglo reći - sa *apsolutnom* nužnošću, pojaviti u narodima Istočne Evrope. Ova se nužnost može nazvati "apsolutnom" zbog toga što je ona duhovno utemeljena na velikim zakonima koji vladaju zemaljskom evolucijom čovečanstva. Jer da je narod Istočne Evrope, počev od oko 1917. godine, razvijao prvenstveno intelektualnu, ili dušu uma, iz zakona na kojima počiva njegova evolucija sledi da će pre ili kasnije svi oni narodi (iako kao narod, a ne samo kroz pojedinačne svoje predstavnike) biti dovedeni do *praga duše svesti*, i time dovesti evoluciju intelektualne, ili duše svesti, do završetka. Ovo će se desiti. A kada do ovoga dođe, prvo buđenje sila duše svesti u Istočnoj Evropi će se ispoljiti na način koji se može okarakterisati kao veliko *pitanje* ili moćni *poziv*, o čemu je Rudolf Štajner govorio rečima koje su upravo navedene u ovom pasusu.

Ovo pravo "Parsifalsko pitanje", pitanje duše svesti, koje će tada zazvučati iz Istočne Evrope, može se formulisati na sledeći način: postoje li u ljudskoj evoluciji jedino krajnje arimanizovani oblici evolucije duše svesti, kakvi se javljaju, s jedne strane, u boljševizmu, a s druge strane, u brojnim pseudo-dostignućima masovne anti-kulture amerikanizma, koji je u poslednje vreme počeo sve više da prožima Istočnu Evropu (reklame, rok muzika, seksualna sloboda, a pored toga još mnogo štošta)? Ili u svetu postoji *drugi oblik* duše svesti - onaj koji je produhovljen i prožet Hristovim impulsom? Drugim rečima - da li stalno intenzivirajuća individualizacija čoveka u moderno doba, koja proističe iz duše svesti, donosi zemaljskoj evoluciji samo zlo, razaranje, moralnu dekadentnost i beskraje izlive antisocijalnih instinkata, ili je ovo svojstvo ljudske individualnosti, u svojoj stalno rastućoj slobodi od svih spoljašnjih normi, zakona, propisa, tradicije i recepata, sposobno da iz sebe porodi uzvišenije moralne ideale i nove društveno delatne impulse koji će tada istovremeno biti Hristovi moralni ideali i društveni impulsi među ljudima. Jer, ma gde čovek, u svojoj slobodi od svake spoljašnje prisile i autoriteta, u najdubljem smislu *dođe do samospoznaje* i potom u potpunoj slobodi dela u svetu iz čisto unutrašnjeg, večnog jezgra svog bića, u njemu, a takođe i kroz njega, dela Hrist kao najuzvišenija božanska Slika njegove vlastite prave individualnosti, njegovog besmrtnog *Ja*. Tada će, u svakom činu moralne intuicije ovakvog čoveka, reći apostola Pavla "Ne ja, već Hrist u meni", biti u potpunosti ostvarene.

U naše vreme, ovakvo produhovljavanje duše svesti samo u antropozofiji i *kroz nju* povezano je sa njenim prožimanjem Hristovim impulsom. Međutim,

* Ovo nije mesto da se "proriče" tačno vreme kada bi ovi procesi mogli početi, iako danas postoje izvesni simptomi da bi se ovo moglo dogoditi i pre nego što bi se ikada moglo zamisliti.

čitava antropozofija, koja počinje "Filozofijom slobode" (1894.), a završava se "Misterijom Mihajla" (1924-25.), kada su u rasponu od 30 godina okultni izvori impulsa koji vode do pojavljivanja ranije pomenutih stvari otkriveni, nije ništa drugo do oglašavanje i otkriće duše svesti potpuno ispunjene Hristom.⁵⁷

Upravo ovakav odgovor na svoje istorijsko "Parsifalsko pitanje" Istočna Evropa očekuje od Srednje Evrope. A ako se odgovor na njega sa Zapada bude čuo na Istoku dovoljno snažno, ako Srednja Evropa bude mogla da snabde Istok dovoljnim brojem nosilaca ovakve, Hristom ispunjene duše svesti, a takođe i svojim plodovima koji se ispoljavaju u produhovljavanju svih sfera ljudske kulture i praktičnog života: nauke, umetnosti, prosvete, medicine, poljoprivrede, društvene organizacije, religioznih impulsa i tako dalje, tada će narodi Istočne Evrope moći da se, postepeno, sjedine sa *ovakvim* oblikom razvoja duše svesti bez i najmanje štete po svoj unutrašnji život i u potpunom skladu sa svojim temeljnim težnjama.

A ako se ovo konačno desi, tada će narodi Istočne Evrope moći, sa svoje strane, da prožmu ovakvu dušu svesti "Gralskim stanjem" koje već dugo živi u njima i da time kroče na unutrašnji put svog postepenog preobražavanja u Devicu Sofiju, jer je samo bit Sofijina u stanju da svesno primi princip Duhovnog Ja u šestoj kulturnoj epohi.

I tako imamo, u celosti, perspektivu ovog značajnog razvoja duše svesti u petoj kulturnoj epohi kako se odvija od Zapada ka Istoku. Ona na Zapadu od početka dela sa prirodnom, instinktivnom snagom i još uvek je isto tako potpuno upravljena ka temeljnom saznavanju i potčinjavanju spoljašnjeg sveta. U Srednjoj Evropi, gde ona nije bila data od početka i gde odvojeni pojedinci moraju sami da je razvijaju svesno, postoji mogućnost njenog internalizovanja u procesu produhovljavanja ljudskog *znanja* kao takvog. Njegov začetak počiva na produhovljavanju mišljenja u smislu istinskog geteanizma, a njegov produžetak čini put u više svetove kakav je opisan u brojnim antropozofskim knjigama i predavanjima Rudolfa Štajnera.

Što se naroda Istočne Evrope tiče, njima - kao narodima - duša svesti nije u početku uopšte bila data, s obzirom na to da njihov istorijski zadatak ne počiva u petoj, već u šestoj kulturnoj epohi. Pa ipak, ona je neophodna kako bi mogli da ispune svoj zadatak u budućnosti, a pošto nisu u situaciji da je sami razvijaju, oni je stoga moraju *primiti spolja*, i to samo u onakvom obliku koji neće biti razoran po njihov unutrašnji život. Ovaj oblik duše svesti oni mogu naći samo u Srednjoj Evropi, naravno, ako se istorijski zadaci ove oblasti pravilno ispune. Tada, kada je slovenski narodi budu jednom prihvatili u svoje unutrašnje biće i postepeno je budu proželi "Gralskim stanjem",

načiniće je nosiocem najuzvišenijih moralnih impulsa čovečanstva i moći će da je preoblikuju u Sofiju.

ZAPAD

Duša svesti upravljena ka spoznavanju spoljašnjeg sveta

SREDNJA EVROPA

Duša svesti internalizovana u JA (produhovljavanje ljudskih kognitivnih sila)

ISTOK

Natapanje produhovljene duše svesti uzvišenom moralnom supstancijom (njeno preoblikovanje u duševne sile Sofije)

Ukoliko, pak, odgovor Srednje Evrope u obliku novog duhovnog života, koji je sposoban da donese obnavljanje savremenoj kulturi preko sila Hristovog impulsa, ne bude u pravom trenutku odjeknuo sa dovoljno snage kao odgovor na pitanje sa Istoka, slovenski narodi će se tada suočiti sa dvostruko negativnom perspektivom, o kojoj je već ranije u tekstu bilo govora. Jedan njihov deo će tada biti izložen opasnosti potpunog podleganja arimanizaciji duše svesti u obliku amerikanizma, kome slovenski narodi mogu odoleti u mnogo manjoj meri od naroda Zapadne Evrope i Amerike. A drugi njihov deo će se usled straha i odbacivanja *ovakvog* ispoljavanja sila duše svesti, okrenuti tradicionalnoj, luciferski obojenoj religioznosti. U oba slučaja ovo će za slovenske narode biti ravno gubitku svoje buduće misije u okviru evolucije čovečanstva.⁵⁸

Međutim, zapadne lože i jezuiti žele da iskoriste ovu priliku. Jer, njihovi vladajući krugovi dobro znaju da će, onoga trenutka kada evolucija intelektualne, ili duše uma bude okončana i kada se potreba za silama duše svesti konačno probudi u čitavom slovenskom narodu, dani boljševizma biti odbrojani. Ova prekretnica je nešto što oni žele unapred da pripreme, kako bi je sigurnije iskoristili za postizanje svojih ciljeva.

Sve ovo znači da će, samo ako Srednja Evropa ispuni svoj zadatak u svetskoj istoriji u odnosu na Istočnu Evropu, biti omogućeno da ona u budućnosti uđe na pravi način u šestu epohu i da unese impuls Duhovnog Ja u zemaljsku evoluciju u obliku kakav žele duhovne sile koje ih vode a koje su neposredno pod Hristovim vodstvom. Tada će, u dalekoj budućnosti, pred sedmu kulturnu epohu (američku), Istočna Evropa moći da, u odnosu na Zapad, ispuni onaj zadatak koji je Srednja Evropa pozvana da izvrši sa svoje

strane - da joj otvori pravi put za ulazak u istorijski period postatlantskog doba.

I tako možemo zamisliti buduću evoluciju hrišćanskog čovečanstva u vidu prostorne i vremenske spirale koja počinje od Srednje Evrope i koja odatle polazi, kako se šesta epoha približava, prema Istočnoj Evropi, a odatle se, dolaskom sedme, završne epohe, moćnim povratnim tokom vraća Zapadu, produžavajući sve do američkog kontinenta.

Međutim, prvi korak na ovom putu mora biti prenošenje nove duhovnosti Srednje Evrope u Istočnu Evropu. Ne samo zbog toga što je izvor ove duhovnosti - antropozofija - "njeno jedino spasenje",⁵⁹ već i zato što je u izvesnom smislu "svekolika kulturna evolucija budućnosti...pitanje ovog jedinstva između Srednje Evrope i Istočne Evrope".⁶⁰

NAPOMENE

(duže napomene su, uz autorovo odobrenje, izostavljene ili skraćene za svrhe forme članka - prim. prev.)

1. Vidi predavanje od 15-og januara 1917. (GA 174)
2. Predavanje od 2-og jula 1920. ("Osvald Spengler, prorok svetskog haosa", A.P., Nju Jork, 1949.)
3. U predavanju od 19-og jula 1924. ("Karmički odnosi" tom 6., R.S.P., 1971.), Rudolf Štajner kaže da će trajanje sadašnje vladavine Mihajlove biti, "nešto preko trista godina".
4. Predavanje od 13-og januara 1924. ("Rozenkrojerstvo i moderna inicijacija", R.S.P. 1982.)
5. Predavanje od 17.-og januara 1920. (GA 196)
6. Rudolf Štajner je imao da kaže sledeće o ovom nastojanju boljševika da u Istočnoj Evropi stvore "novog čoveka" ili "novu rasu", uz čiju pomoć bi mogli da ostvare svoje planove u vezi sa budućnošću čovečanstva, a kao odgovor na pitanje o stanju u Rusiji koje mu je bilo postavljeno nakon predavanja koje je održao 25-og oktobra 1919. u Cirihiu: "Zatim čovek treba da upita: šta je trebalo da bude stvoreno iz temelja ruskog društva? U svakom slučaju, ne lenjinizam, koji je jedna apstrakcija, i to apstrakcija one vrste koja kaže: ljudska rasa mora prvo da se rodi. Otuda i Lenjinov rad nije za Ruse već za ljudska bića kakva on namerava da porodi u nemogućim uslovima koje prvo treba da prouzrokuje. To je prava činjenica o ovoj stvari". (GA 332a: predavanja, mada ne i pitanja objavljena su u "Društvenoj budućnosti", A.P., Nju Jork, 1972.)
7. Ukoliko pravoslavna crkva bude prepuštena sama sebi, ona će vremenom upasti u još veće stanje izolovanosti usled svog, još većeg antagonizma, nego što ga ispoljava rimokatolička crkva prema glavnim duhovnim zahtevima sadašnje epohe. Stoga, obraćajući se antropozofima u predavanju od 5-og juna 1913. godine u Helsinkiju (Kucani zapis EN 44), Rudolf Štajner ih posebno upozorava da ne prave nikakve kompromise sa pogledima

na svet koji pripadaju prošlosti, misleći tu na prvom mestu na pravoslavnu crkvu. Ovo, međutim, ne isključuje njen uspeh kratkog veka u Rusiji u slučaju konačnog sloma boljševizma. Takode nije moguće i njeno postepeno prožimanje rimokatolicizmom putem unijačenja ekumenskih pokreta.

8. Iz razgovora Rudolfa Štajnera sa L. Polcer-Hodicom, novembra 1916.

9. Ovde, kao i nadalje, pod "amerikanizmom" se podrazumeva samo negativna strana severnoameričke civilizacije i njen štetni uticaj na savremeno čovečanstvo. Što se tiče one druge, duhovne Amerike, koja ima značajnu pozitivnu misiju u zemaljskoj evoluciji, videti dalje u knjizi "Das Andere Amerika" - "Der Western in Geisteswissenschaftlicher Sicht" (I i II deo) od Karla Stegmana. Autor je ovo objavio u formi rukopisa 1975.

10. Predavanje od 19-og avgusta 1918. ("Okultna psihologija", kucani zapis Z 253). Rudolf Štajner govori sledeće o ciljevima "Posvećenika amerikanizma": "Na američkom zapadu je, pak, prisutna težnja ka prisnijoj vezi sa ovom grubom telesnošću, prisnijoj vezi nego što je normalno, snažnijem stepenu uronjavanja u telesnu prirodu (Ibid)." Već sada se može ova opšta tendencija koja dolazi sa Zapada zapaziti posvuda: u reklamama, rok muzici, sportu, u mnogim oblicima kulta fizičkog tela i nižih fizičkih čuvstava, u propagiranju sile, pornografije i tako dalje. Međutim, sve ovo je samo prvi, pripremni stupanj, jer namere zapadnih bratstava sežu mnogo dalje od toga. Veštačkim jačanjem animalnog principa u čoveku, oni nastoje ne samo da vežu njegovu dušu za telo, već i da prikuje telo za materijalnu Zemlju. "Izvesni krugovi angloamerikanizma pretvaraju ovo u praktičnu mudrost. Oni u ljudskom telu razvijaju samo ona čuvstva koja dalje jačaju ovo robovanje čoveka telu, po tome što sile koje u njega ulaze naprosto nisu unutar tela, već ga sjedinjavaju sa Zemljom". (predavanje od 9-og jula 1918., GA 181). Kada bi ovo imalo uspeha, posledice ovakve potpuno ne prirodne veze sa Zemljom koje - sa stanovišta duhovne evolucije - je prikladno samo za životinjsko carstvo, to bi bilo neizrecivo tragično za čovečanstvo. Jer, u okultnom smislu, ovo bi ostavilo u nasleđe postepeno brisanje granice između života u fizičkom svetu i života u duhovnom svetu, što za posledicu ima da "će se postepeno ostvarivati ideal življenja u budućim periodima evolucije Zemlje kao kakva vrsta duha, prebivanja na Zemlji kao neka vrsta duha" (Ibid).

11. Predavanje od 30-og jula 1918. (GA 181).

12. Predavanje od 30-og jula 1919. (GA 191).

13. Nije nemoguće da sledeće reči Rudolfa Štajnera ukazuju na ovakav jedan ishod: "Oni, vidite, misle da će, budu li produžili da rade "politički" u starom smislu, ugledati još jedan užasni sistem koji proizilazi iz boljševizma u ne tako dalekoj budućnosti - koji će ih taknuti bliže od ruskog boljševizma" (GA 24: članak pod naslovom "Staatspolitik und Menschheits-politik").

14. Predavanje od 18-og decembra 1912. ("Od Bude do Hrista", A.P., Nju Jork 1987.).

15. Dovoljno je postati samo donekle svestan neverovatne pompe i najviših počasti sa kojima je Tomas Smit, izaslanik i agent kralja Džemsa I, bio, po naređenju Borisa Godunova, primljen na ruskom dvoru, kako bi osetio koliko je ruski car bio zainteresovan za uspostavljanje novih odnosa sa Engleskom. Ne bez valjanih razloga, Boris je želeo iz iste ove zemlje i tutora i učitelja za svog sina Fjodora, budućeg naslednika ruskog prestola.

16. Predavanje od 30-og septembra 1917. (GA 177).

17. Predavanje od 25-og septembra 1917. ("Karma materijalizma", A.P., Nju Jork) (R.S.O., 1985).

18. U to vreme je češko plemstvo ustalo protiv struje Protiv-reformacije i Habsburgovaca - poreklom iz Španije - koji su joj prišli. U predavanju od 26-og decembra 1916. (GA 173), Rudolf Štajner ukazuje na učešće Elizabete, kćerke kralja Džemsa I-og, u ovim događajima kao činjenicu koja, u simptomatološkom viđenju istorije, ima naročiti značaj: "Značajnije od svih drugih veza za impulse koje treba sjediniti na ovom mestu, je to što je zet jednog od najznačajnijih okultista, Džemsa I-og, bio ubačen u ovu situaciju". Istina je da, što i Rudolf Štajner takode ističe, ciljevi kojima je Džems I težio u Evropi nisu mogli biti ostvareni u tom trenutku. Stoga je, početkom dvadesetih godina XVII veka, otpočeo pripreme za neposredno učestvovanje Engleske u Tridesetogodišnjem ratu. Međutim, njegova smrt, koja je usledila 1625., odložila je ove planove za izvesno vreme.

19. Rudolf Štajner upućuje na ovaj "viši" nivo istorije Tridesetogodišnjeg rata u predavanju od 26-og decembra 1916.

20. Na ovom mestu dotičemo jednu bitnu misteriju duhovno-istorijske evolucije čovečanstva, naime, to da su tri rozenkrojcerska dela Valentina Andree na koje je na ovom mestu ranije upućivano, prema Rudolfu Štajneru, napisana tako što je sedamnaestogodišnji mladić pružio "ruku duhovnom Biću" koje je bilo pravi pisac ovih dela (predavanje od 9-og decembra 1923., "Poznavanje misterija i centri misterija", R.S.P., 1973.). "Njegova ruka je to zapisala, telo mu je bilo prisutno, ali je kroz ovog čoveka duhovna snaga, koja je u to vreme inkarnirana na Zemlji, želela da saopšti to čovečanstvu..." (predavanje od 25-og juna 1918., Kucani zapis C 50). Ima puno toga da se kaže o ideji da je natčulna individualnost budućeg Kaspara Hauzera bila ta koja je inspirisala Valentina Andreu, i istovremeno bila natčulni posrednik između njega i sabora Kristijana Rozenkrojca (vidi napomenu 14).

21. Vidi napomenu 8.

22. Rečima, "događaj po prirodi sličan Tridesetogodišnjem ratu", ovde se misli na prvi svetski rat, u čijem su pripremanju zapadne lože i Vatikan zajedno učestvovali. (Autor dalje govori o ovoj činjenici na ranijem mestu u ovoj knjizi - prim. prev.).

23. Citirano u "Nachrichten der Rudolf Steiner - Nachlassverwaltung" No 15, leto 1966. (kasnije poznatou kao "Beiträge zur Rudolf Steiner Gesamtausgabe").

24. Iz odgovora na pitanje o stanju u istočnoj Evropi koje je postavljeno posle predavanja od 25-og oktobra 1919, (GA 332 a).

25. Predavanje od 21-og aprila 1919. (GA 192).

26. Predavanje od 24-og novembra 1918. (Kucani zapis R 41).

27. Pogledaj napomenu 24 - Iste godine (1919.), Rudolf Štajner je izrazio svoje duboko uverenje u mogućnost da se "okonča carizam kroz tročlano društveno uređenje" u pisanom obliku, u svojoj knjizi "Die Kernpunkte der sozialen Frage" ("Tročlano društveno uređenje", A.P., Nju Jork, 1972.), poglavlje pod naslovom "Medunarodni odnosi društvenih organizama".

28. GA 192

29. Vidi predavanja od 4-og novembra 1904. ("Legenda o Zlatnom hramu", R.S.P., 1985.) i 27-og septembra 1911. ("Ezoterično hrišćanstvo i misija Kristijana Rozenkrojca", R.S.P., 1984.).

30. Predavanje od 30-og septembra 1917. (GA 177).

31. Predavanje od 2-og januara 1921. (GA 338).

32. U večernjem predavanju od 13-og februara 1921. (GA 338) (verovatno sadržano u Kucanom zapisu NSL 48), Rudolf Štajner govori sledeće o ovoj otvorenosti Istočne Evrope, naročito u XIX veku za najviše plodove duhovne kulture Srednje Evrope: "Jer, treba da razmotrite aktuelno stanje stvari: imamo bogatu priliku da vidimo sa kakvom

posvećenošću i koliko zadovoljno evropski Istok prihvata duhovni život Srednje Evrope ukoliko sagledamo odnose koji su izgrađeni do približno poslednje decenije". A zatim nastavlja: "Nemački mistioci i sve što je u vezi sa nemačkim umom su bili prihvaćeni u Rusiji sa velikom gotovošću, većom nego u samoj Nemačkoj".

33. Predavanje od 12-og februara 1921.: II (GA 338).

34. Predavanje od 16-og marta 1915. ("Sudbine pojedinaca i naroda", R.S.P./A.P., Nju Jork, 1986.). A u predavanju od 12-og marta 1916 (GA 174 b), Rudolf Štajner je izrazio svoje misli na sledeći način: "Srednja Evropa je temeljno povezana sa onim što kao duhovna nauka mora prožimati ljudsku kulturu". Štaviše, praktično sva rana dela Rudolfa Štajnera, koja su položila temelje geteanizma, a takode i izgradnja prvog i drugog Geteanuma, potvrđuju ovo.

35. Predavanje od 14-og januara 1915. (GA 64).

36. Predavanje od 15-og juna 1915. ("Pripremanje za šestu epohu", A.P., Nju Jork 1976.).

37. Predavanje od 7-og decembra 1918. ("Izazov vremena", A.P., Nju Jork 1987.).

38. Velike figure Lucifera i Arimana iznad nemačkog Posvećenika govore o delanju oprečnih sila u makrokosmosu (takode i u geografskom smislu), dok dva manja kentaura ispod njih upućuju na mikrokosmičku delatnost u duši srednjoevropljanina.

39. 7. septembar 1921.. Citirala Hilde Raske u "Das Farbenvort", Stuttgart 1983.

40. Predavanje od 17-og januara 1915. ("Sudbine pojedinaca i naroda").

41. Rudolf Štajner govori o ovom instinktivnom odnosu slovenskih naroda prema Hristovom impulsu u predavanju od 3-eg novembra 1918. ("Od simptoma do stvarnosti u modernoj istoriji", R.S.P., 1976.).

42. Predavanje od 15-og maja 1915. (GA 159/160).

43. Vidi napomenu 36. Sledeći citat je iz istog izvora.

44. O ovoj legendi je bilo reči ranije u ovoj knjizi (prim. prev.).

45. Predavanje od 8-og decembra 1918. ("Izazov vremena"). Sledeći citat je iz istog izvora.

46. Predavanje od 12-og decembra 1918. ("Socijalne i antisocijalne sile u ljudskom biću", Mercury, 1982). - isto kao i citat koji sledi. Ovo unutrašnje opiranje istočnih Evropljana bilo kakvom *instinktivnom* ispoljavanju duše svesti povezano je sa činjenicom da je ona, svojim instinktivnim kvalitetom, upravljena prvenstveno ka svetu čula i time je tvorac one materijalistički-orijentisane zapadne civilizacije modernih vremena koja je njima duboko strana.

47. S tim u vezi, mogu se citirati sledeće reči Rudolfa Štajnera koje karakterišu jedan od najvažnijih ciljeva ovakvog "produktivnog duhovnog života": "Shvatanjem sveta koje je prožeto Hristom upravlja način razmišljanja koje čovek mora postići na individualnoj osnovi, kao ličnost u svetu, životnim doživljajima, produhovljavanjem ovih doživljaja na način opisan u "Kako se stiču saznanja viših svetova?" (predavanje od 29. novembra 1918., "Izazov vremena").

48. Predavanje od 19-og januara 1915 ("Sudbine pojedinaca i naroda").

49. Predavanje od 3-eg novembra 1918. ("Od simptoma do stvarnosti u savremenoj istoriji").

50. Prema okultnom gledištu, ovaj proces će se sastojati u tome da čovek postepeno postaje svestan, u svom životnom telu, strujanja eterisane Hristove krvi, koja od misterije Golgote teče od srca do glave, a odatle pravo u makrokosmos. Ta struja je ono što je u čovekovom biću izrazilo opštu tendenciju uspona od zemaljskog ka natčulnom i što: je Isus

Hrist dao zemaljskoj evoluciji kroz misteriju Golgote. Nadasve, rastuća svest o ovoj vrsti delanja eterisane krvi Hristove u čoveku, vremenom dovodi do neposrednog jasnovidog doživljaja Hrista u eterskom telu (vidi predavanje od 1-og oktobra 1911., "Eterizacija krvi").

51. U predavanju od 29-og juna 1921. ("Arhitektonska koncepcija Geteanuma", R.S.P. i A.P., Nju Jork, 1938.), Rudolf Štajner govori o ovim figurama: "Ali pored ljudske figure koja se bori za znanje, tu su rođenje, dete, a na drugom kraju života smrt." Što se mehanicističkog i eugenskog okultizma tiče, vidi dalje u predavanju od 1-og decembra 1918. ("Izazov vremena").

52. Predavanje od 19-og februara 1922. (GA 210).

53. Predavanje od 29-og juna 1921.

54. Predavanje od 17-og januara 1915.

55. Postoji, međutim, jedan drugi vid ovoga. Kada istočna Evropa konačno bude oslobođena od boljševičkog diktata, trenutak "restauracije" koji će neizbežno biti povezan sa rasparčavanjem starih društvenih struktura doneće sobom daleko povoljnije uslove za uvođenje "tročlanog društvenog uređenja" nego u Zapadnoj Nemačkoj, gde sve društvene strukture imaju već dugo vremena odliku krutosti zahvaljujući snažnom uticaju amerikanizma.

56. Iz završnih reči koje je Rudolf Štajner izgovorio 17-og septembra 1923. na konferenciji antropozofskog društva u Štutgartu. Citirala Lili Kolisko, "Eugen Kolisko. Ein Lebensbild", 1961.

57. Što se tiče duhovnih izvora "Filozofije slobode", vidi članak od 9-og novembra 1924., pod naslovom "Mihajlova misija u kosmičkom delu ljudske slobode" ("Vodeće antropozofske misli", R.S.P., 1985.).

58. Na ovom mestu treba ukazati na jednu dalju opasnost koja pretila istočnoj Evropi i njenim budućim zadacima u šestoj kulturnoj epohi, opasnosti koja potiče od njenog geografskog položaja između Evrope i Azije. To je opasnost da će ona postati plen drevne mudrosti Azije, koja je strana Hristovom impulsu (vidi predavanje od 11-og aprila 1912., Kucani zapis Z 409). Sudbina E.P. Blavatske u XIX veku simbolično ukazuje na ovakve mogućnosti. Pošto je započela sa pozitivnim rozenkrojcerskim okultizmom, a potom se pridružila čitavom nizu raznih zapadnih tajnih loža, sa čijim uslovima, pak, nije bila u stanju da se složi, ona je bila, za kaznu zbog svoje "neposlušnosti", podvrgnuta takozvanom "okultnom zatočeništvu", iz koga su je potom oslobodila tibetansko-indijska "bratstva". Kao posledica toga, Blavatska je bila, sve do kraja svoga života poslušna instrument u njihovim rukama za sve namene i ciljeve. (Vidi predavanje od 11-og oktobra 1915., "Okultni pokret u XIX veku", R.S.P., 1973., i "Barrski spis", deo 3, "Preписка i dokumenta, Rudolf Štajner i Marija Štajner fon Sivers", R.S.P. i A.P., Nju Jork, 1988.).

59. Predavanje od 5-og juna 1913. (kucani zapis EN 44).

60. Predavanje od 12-og marta 1916. (GA 174 b).

Preveo sa engleskog:
Dušan Dimić